

Наше Слowo

PIK LXV № 33 (3288) VARŠAVA, 16 SERPNIA 2020 ROKU
ЦІНА – зл. 4,00 zł (VAT = 8%) – CENA NUMER INDEKSU 366609

УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖНЕВИК TYGODNIK UKRAINSKI UKRAINIAN WEEKLY
Інтернет-версія газети www.nasze-slowo.pl ISSN 0027-8254

Подорож 420 захоплюючими вармінсько-мазурськими кілометрами

Крім популярних і багатолюдних пляжів на Мазурах дуже легко знайти і такий спокійний та затишний куточок

Мальовничі озера та річки, розлогі ліси – це візитна картка Вармії та Мазур. Бурхливу історію цих земель ілюструє хоч би й те, що між готичними вежами замків та костелів повстають куполи церков. Українські переселенці почали їх будувати одразу після демократичних перетворень у Польщі. Такі церкви є в Ольштині, Кентшині, Гіжицьку тощо. Разом з адаптованими костелами їх у регіоні біля тридцяти. Відвідати кілька з них, пізнати історію регіону, скористатися місцевими розвагами – це гарна ідея для літнього або осіннього відпочинку.

Важко знайти ознаки понад 70-літнього життя українців у цій місцевості, крім згаданих сакральних споруд. За словами голови Ольштинського відділу Об'єднання українців у Польщі (ОУП) Степана Мігуса, до пандемії таку функцію виконували і культурні заходи, які організовувала наша громада. Цього року вони призупинені, як і в усій Польщі. Голова ОУП сподівається, що в кінці серпня, можливо, вдасться організувати «Сільські гуляння» в селі Асуни, а у вересні – «Відкриття культурного сезону українців» у Срокові та фестиваль «Під спільним небом» в Ольштині. Кожен з цих заходів можна зробити початком або фінішем своїх вармінсько-мазурських мандрів.

Охочих відпочити в регіоні голова закликає відвідати в Ольштині вулицю Тараса Шевченка, а в Гурові-Ілавецькому та Венгожеві – о. Мирослава Ріпецького. Духівник служив першим (і довгі роки єдиним) душпастирем для пере-

селених на Вармію і Мазури українців. Можна поцікавитись і петлюрівцями, могили яких є, зокрема, в Ольштині, Гурові-Ілавецькому, Кентшині, Срокові чи Сувалках. Варто відзначити, що цього року, можливо, завершаться клопотання Ольштинського відділу ОУП, і в столиці регіону буде відкрите кільцеве перехрестя імені генерала Марка Безручка. Степан Мігус не сумнівається у тому, що кожен турист у Вармії та Мазурах знайде щось привабливе, хоч сам він часто обирає інший напрямок: «Коли є можливість, люблю відвідувати Західну Україну і наші Карпати».

Відвідати регіон заохочує й лідер гурту «Горпина» Володимир Купер. Він рекомендує село Круклянки, де, зв'язавшись, наприклад, з сім'єю Ціжів, можна орендувати літні будиночки або байдарку для прогулянок озером. «У нас можна спробувати все, що пов'язане з активним відпочинком на воді», – заохочує Володимир Купер. З дружиною Юстиною вони на окраїні Ольштина

ведуть оселю «Атаман». Її особливість – це кінні прогулянки, козацькі покази, зокрема володіння зброєю, і смачна кухня. Проте турист не зможе все це побачити, заїхавши в оселю у будь-який день. Козацькі забави доступні тим, хто вирішить організувати тут корпоративну зустріч, весілля чи якийсь інший приватний захід. Але оселя кілька разів у рік відкривається для усіх гостей в рамках загальнодоступних заходів. Найближчим часом пройде заплановане на кінець серпня «Закінчення літа». Подробиці можна дізнатися на офіційному сайті оселі. Варто відзначити, що в червні цього року тут вперше мав відбутися молодіжний український захід, що тривав би усю ніч, а на сцені очікували побачити, зокрема, відомий гурт «The Ukrainians». Власник оселі не відмовляється від ідеї і сподівається, що цей намір можна буде реалізувати у наступному році.

До мережі баз відпочинку Вармії і Мазур можна зарахувати й осередок

«Гварек» біля Гіжицька, власниками якого є представники нашої громади Анна і Павло Гащини. Осередок спеціалізується на організованому відпочинку для дітей, також там є можливість сімейного перебування. Подробиці можна дізнатися на офіційному сайті та їхній фейсбук-сторінці.

Туристів у Вармії та Мазурах чекає безліч розваг, пов'язаних не лише з приаманними регіону озерами, річками та лісами. Цікавим способом познайомитися з місцевим природним багатством може стати поїздка велосипедом по стежці «Грін Velo», яка починається або закінчується (як хто воліє) саме у Вармінсько-Мазурському воєводстві. Кому вистачить сил крутити педалі, той з півночі може опуститися на південь і на двох колесах відвідати ще Підляське та Підкарпатське воєводства, де не забракне пам'яток української спадщини.

На півночі стежка починається в околицях відомого нашій громаді за дитячими фестивалями Ельблонга. В місті зараз завершується будівництво нового греко-католицького храму на вул. Траугутта. Може, особистий візит у це місце підштовхне когось до фінансової підтримки робіт? Напевно, варто відвідати і Острудсько-Ельблонзький канал – унікальну водну систему, яка поєднує кілька західномазурських озер із Вісляною затокою.

Як у Канаді вибухнув скандал з українським пам'ятником і як історію відправили в «морозильник»

ІГОР ІСАЄВ,
головний
редактор
порталу
PROstir.pl

У червні на одному з пам'ятників найбільшого українського цвинтаря в Канаді з'явився напис спреєм — «Nazi war monument», тобто «нацистський військовий пам'ятник». Поліція спочатку розпочала провадження у напрямку злочину, мотивованого ненавистю, але пізніше відмовилася від цієї стежки і перепросила за своє рішення. Ця історія потрапила в медіа всього світу — особливі тих країн, де є проблеми з минулим.

Оуквіль — це невелике містечко, одне з наймаловишчих у передмісті Торонто. Воно стоїть на озері Онтаріо, по дорозі з Торонто до Ніагарського водоспаду і кордону зі штатом Нью-Йорк, США. Тут, на приватній території місцевого православного храму, знаходиться цвинтар святого Володимира — його ще називають оселя «Київ». Цвинтар був заснований у 1984 році, його площа складає 40 гектарів: це найбільший український цвинтар у Канаді, тут тисячі поховань. Зокрема, є могили українського письменника Уласа Самчука та останнього президента Української Народної Республіки (УНР) в екзилі Миколи Плав'юка.

На кладовищі є два символічні монументи — воїнам Української повстанської армії (УПА) та Української національної армії (УНА). На першому з них

читаємо, що поховані на цьому кладовищі українці «були вимушені емігрувати з Батьківщини», рятуючись «від переслідування, репресій та смерті» через їхню боротьбу «проти німецько-фашистських і радянсько-російських окупантів».

Другий пам'ятник, котрий тут називають «пам'ятником дивізійникам», присвячений «борцям за волю України» — нижче, меншими літерами, розшифрований як пам'ятник «воїнам УД УНА». Своїм створенням він завдячує одній з активних у Торонто українських організацій — Братству колишніх воєнків 1-ї Української дивізії УНА. Саме це формування викликало обурення невідомих, котрі розмалювали монумент фарбою як пам'ятник нацистам.

Маловідома УНА (під керівництвом генерала Павла Шандрука — воєначальника УНР та героя «вересневої кампанії» 1939 року, котрий воював проти німців на боці Польщі) була створена в останні місяці війни, у березні 1945-го. В Україні вшановують частину її бійців, котрі боролися з Червоною армією під Бродами у 1944 році. Бродівська битва була останньою — хоч і самовідданою — битвою дивізії СС «Галичина». Назва СС «Галичина» відома ширше, тож пам'ятник в Оуквіллі в широкій дискусії почав називатися вшануванням саме цього формування.

Поліція, котра розпочала провадження в червні як «злочин з ненависті», виходила з переконання, що через збезчещення пам'ятника злочин скоєно проти української громади Оуквілля і всієї Канади. Спочатку правоохоронці не розповсюджували інформацію, що саме було намальовано на монументі

— але до інтернету фото напису вкинув місцевий діяч Мосс Роубсон (автор низки статей про українців, які співпрацювали з нацистами). Роубсон також поставив питання: чому місцева поліція вважає, що члени нацистської СС, а не українська громада, можуть бути предметом злочинів з ненависті?

Спочатку поліція пояснювала, що інцидент стосується пам'ятника «ї графіті, схоже, спрямоване на [національну] групу, котра з ним ідентифікується». Проте під тиском громадської думки слідчі перекваліфікували вчинок на звичайний вандалізм та майнову шкоду. Голова місцевої поліції Стів Таннер вибачився і заявив, що він «шокований і здивований, що такий пам'ятник взагалі існує». А наприкінці липня Конгрес канадської Полонії разом із канадським відділенням єврейської організації «Бнай Бріт» пішли ще далі: вони виступили із відкритим листом, у якому вимагали усунути й деякі інші монументи в Канаді, зокрема, бюст Романа Шухевича в українському центрі в Едмонтоні. «Ми закликаємо видаляти цей пам'ятник, як і всі подібні, що прославляють нацистів у Канаді. Такі пам'ятники ганьблять пам'ять жертв і тих, хто воював проти нацистської Німеччини під час Другої світової війни», — написали обидві організації.

Втім, канадська влада звернула увагу, що ці монументи знаходяться на приватній території, а отже органи влади не мають права втручатися.

Що цікаво — на пам'ятник «дивізійникам» свого часу звернуло увагу посольство Росії в Канаді. У день українського війська, 14 жовтня 2017 року, посольство Росії опублікувало у

твітері фотографії пам'ятника УНА в Оуквіллі та бюсту Шухевича в Едмонтоні з підписом англійською мовою: «у Канаді є пам'ятники нацистським колабораціоністам і ніхто з цим нічого не робить». Тоді канадські медіа, а також американський «Newsweek», присвятили цій проблематиці низку матеріалів — хоча й Росію, де відроджується культ Сталіна, звинувачували в лицемірстві та спробах поділити канадське суспільство.

Однак проблема із відмінною історичною пам'яттю різних груп канадських громадян — реальна. Досі Канада хвалилася, як їй вдалося збудувати порівняно відкрите мультикультурне суспільство, у якому українська, польська і єврейська громади відіграють визначну роль, мають рівну вагу. Водночас виявилось, що ця модель мультикультуралізму, котра виправдала себе у щоденному, сучасному житті, не має імунітету до питань минулого. Історична пам'ять у Канаді (на території якої остання війна була ще за британського домінування у 1812 році) досі сприймалася як частина ідентичності певної групи. Не передбачалося, що різні групи канадських громадян можуть мати конфлікт ідентичностей — а це якраз сталося зі східноєвропейськими громадами, поділеними Другою світовою війною.

Сюди, найімовірніше, втрутилася історична політика. І цілком сучасна. І напевно чи канадського походження. А оскільки в Канаді дискусія про подібні речі відбувається більш відкрито, ніж у Європі, можна було б очікувати, що дебати за океаном зможуть принести і до Польщі приклад якоїсь моделі розмови про подібні неоднозначні речі. Але марно: навіть Канада вирішила відправити це питання «в морозильник». До наступного конфлікту. ■

Продовження з 1 сторінки

Прогулянка судном по каналу передбачає подолання майже 100 метрів перепаду висоти за допомогою шлюзу, а там, де немає води, — рейок і фунікулера.

Не сходячи із стежки, після Ельблонга ми можемо відвідати такі містечка, як Фромборк (тут похоронений Миколай Коперник), Бранено, Пенєжно, Гурово-Ілавецьке, Лідзбарк-Вармінський (замок, терми) та Бартошиці. Наприкінці такої дороги втомлені подорожуючі можуть відновити сили у Бар-

тошицях в прицерковному ресторані «У св. Миколая». Його дизайн виконаний у стилі лемківської хижи, а в меню вистачає традиційних українських страв. Минулого року заклад отримав друге місце у Бартошицях в конкурсі «Орли гастрономії». Нагороди надавалися на основі оцінок відвідувачів.

Звідси, і далі тримаючись «Грін Вело», можна доїхати в околиці Кентшина і схованого серед лісів «Вовчого лігва» у Герложі. Це сховище Гітлера, з якого він координував атаку на Схід.

Сховище являє собою комплекс із 80 будівель, зокрема 50 бетонних бункерів. В цьому місці відбувся невдалий замах на вождя нацистів. Більшість споруд німців підірвали наприкінці війни, тому, відвідуючи об'єкт, варто скористатися допомогою екскурсиводів. Подібний комплекс бункерів можна знайти й у Мамерках, що розташовані поблизу. За невідомостями інформацією, тут конструювали нацистські підводні човни, які добутованим Мазурським каналом мали потрапляти у Балтійське море. Залишки каналу також знаходяться в околицях.

Залишаючи за собою зразки конструкторської нацистської думки і притримуючись стежки «Грін Вело», опиняємося на порозі Мазур та їхніх найбільших озер. Венгожево, Гіжицько, Штинорт, Харш чи Огонки — всюди можна зупинити свої два колеса і пірнути прямо у воду. Той, хто після кількох годин або днів вирушить далі, може побачити піраміду у Рапі,

▲ Церква у Кентшині — це один з тих храмів, які українці збудували одразу після демократичних перетворень у країні. Нині вони прикрашають собою краєвиди багатьох міст та містечок, зокрема на півночі Польщі

мости у Станчиках, курортне містечко Голдап (градирні, мінеральні води, соляна печера, панорамне кафе, що обертається) тощо. А ще тут є пуші Борецька, Ромніцька та Мазурський краєзнавчий парк. Загалом шлях «Грін Вело» має близько 420 км довжини. Маршрут проходить лісами, берегами озер, залізничними насипами, спеціально побудованими відрізками, звичайними дорогами тощо. Неможливо не знайти тут для себе щось цікаве.

Статистика показує, що в останні місяці у Польщі значно виросло зацікавлення туристичними машинами, причепами та рекреаційними ділянками.

ми. Може, відвідини Вармії та Мазур надихнуть когось придбати саме тут свій клптик землі. Необхідна товщина гаманця — від кількох десятків тисяч злотих і до суми, що перевищує мільйон. Можливо, що на одного зацікавленого ділянку українця з Варшави чи Вроцлава знайдеться один український продавець з-під Гіжицька або Венгожева? Що ж, широка (також географічно) мережа товариських зв'язків — це козир нашої громади. Отже, охочі — питайте, а власники — повідомляйте. Звичайно, «Наше слово» також може бути тут посередником. ■

Григорій СПОДАРИК
Фото автора статті

У Станчиках знаходяться найвищі у Польщі залізничні мости, висота яких сягає 36,5 м

ГРОМАДСЬКІ ВІСТІ

Другий етап ремонту цвинтаря у Лабовій

З 31 серпня до 5 вересня у селі Лабова (Малопольське воєводство) пройде ремонт лемківського цвинтаря. Його організовує Лемківський ансамбль пісні і танцю «Кичера», який зараз шукає волонтерів. Роботи на кладовищі будуть проводитися у співпраці з Шимоном Моджеєвським, головою товариства «Магурич», що вже більше тридцяти років ремонтує пам'ятники на цвинтарях.

У Лабовій планується відновлення старих кам'яних надгробків (перший етап робіт відбувся минулого року). Організатори забезпечать учасникам проживання, харчування та повертають кошти, витрачені на проїзд.

«Якщо ви не боїтесь фізичної роботи і цінуєте участь у виняткових заходах, ви не можете цього пропустити. Будь-яка допомога стане у нагоді!», — закликають організатори.

Охочих приєднатися до робіт (довше, ніж на один день) просять надсилати свою заявку електронною поштою за адресою: gemontlabowa@gmail.com.

Організатори також нагадують, що ініціативу можна підтримати фінансово на сайті: zrzutka.pl/3dtu9k.

Більше інформації на фейсбук-сторінці «Remont lemковского cmentarza w Łabowej – Etap II».

У Холмі відзначають 80-ті роковини смерті Пилипа Пилипчука

30 серпня Українське товариство у Любліні організує в Холмі відзначення 80-ї річниці смерті прем'єр-міністра екзильного уряду Української Народної Республіки (УНР) Пилипа Пилипчука.

Пилип Пилипчук — це український державний та громадсько-політичний діяч. В 1921-1922 роках був прем'єром уряду УНР в еміграції, входив до складу Комісії по створенню Конституції УНР, яка повстала 3 серпня 1920 року. Помер 30 серпня 1940 року у Холмі та похований на кладовищі на Замковій горі біля колишнього православного собору.

У Києві діє виставка, присвячена історії та культурі Криму

Фото із сайту УІНП

У столиці України на Конtrakтовій площі 5 серпня відкрилася виставка «Подорож невідомим Кримом». Вона присвячена життю маловідомих діячів кримськотатарської культури, історії кримськотатарських міст і поселень, які усі звикли сприймати як суто «російські та радянські», а також унікальному кримськотатарському мистецтву. Про це повідомляє Український інститут національної пам'яті (УІНП), який організував її разом із громадською організацією «Еґрідал».

Виставка складається з 20 банерів, візуально розділених на дві частини. Одна з них присвячена біографії відомого кримськотатарського письменника, поета чи державного діяча, а інша — історії населеного пункту, пов'язаного з ним. Вона знайомить глядачів із посталями організаторів першого Курултаю Номана Челебіджіхана та Джафера Сейдамета, просвітника Ісмаїла Гаспринського, письменників Усеїна Шаміля Тохтаргази, Бекіра Чобан-заде, Шевкія Бекторе, Дженгіза Дагджі, драматурга Умера Іпчі та інших діячів кримськотатарської культури.

Окремі банери присвячені традиціям кримськотатарського народу: побуту, одягу, народним ремеслам, родовому знаку ханів Герейів — тамзі, яка зображена на кримськотатарському прапорі.

Особливістю виставки є той факт, що вона знайомить нас із історичними назвами добре відомих населених пунктів Криму. Так, тут є спогад про середньовічну Кафу, яку ми знаємо як Феодосію, знаменитий Гюзлев (Євпаторію) — єдине місто, що зберегло середньовічну забудову, історичні Карасубазар, Бахчисарай, Кизилташ, Авджикой, Коккоз, Гурзуф. Виставка триватиме до 26 серпня.

Онлайн-концерт «Вишиванка на Майдані» у Битові

23 серпня у Битові (Поморське воєводство) відбудеться концерт «Вишиванка на Майдані». З огляду на епідемію організатори вирішили провести його онлайн. Подивитися концерт можна буде на ютубі або у прямій трансляції в клубі «Jaś Kowalski». На заході виступить львівський кавер-гурт «Все». Музиканти «відновлюють» старі українські пісні та по-своєму їх аранжують. Їхній репертуар включає унікальні музичні твори від танго та фокстротів 1930-х років до дискотеки та року 1970-х років, а також оригінальні аранжування відомих пісень сучасних гуртів («Океан Ельзи», «Скрябін», «Друга ріка»). Початок трансляції о 19:00.

Більше інформації на фейсбук-сторінці «Vyshyvanka na mайдani».

XXIII Дні української культури у Щеціні

22-23 серпня пройдуть XXIII Дні української культури у Щеціні. Цей захід з огляду на пандемію коронавірусу буде «скромним» у порівнянні з минулими роками. Подія розпочнеться у суботу концертом українського чоловічого хору «Журавлі», що відбудеться у місцевій греко-католицькій парафії (вул. Міцкевича 43) о 18:00.

На неділю у дворику Замку поморських князів у Щеціні заплановано концерт за участі співаків Світлани Калініченко (сопрано) та Тодора Пановського (тенор). Початок о 16:00. Через дві години після його початку в Осередку української культури (вул. Міцкевича 43) відбудеться виступ бандуристки Зоріани Гжибовської.

Фестиваль «SkovorodaFest» у Вроцлаві

22-23 серпня у Вроцлаві відбудеться фестиваль «SkovorodaFest». Це нова ініціатива у місті. «З нагоди Дня Незалежності України ми підготували цілих два дні неймовірних подій із запальною музикою, українськими делікатесами та драйвовими танцями. Такого фестивалю Вроцлав ще не бачив, будемо відриватися на повну!», — заохочують до участі організатори.

У програмі заходу є концерти і виступи молодих польських та українських гуртів, майстер-класи для дітей, зумба, українські смаколики, артперформанс та афтепати.

Перший, концертний, день пройде в культурному центрі міста «АВС» за адресою: Руска 46. Там можна буде послухати український вроцлавський гурт «Вимираючі види», польський музичний гурт, який грає індустріальний рок, «Гетана» та веселий польсько-український електронний лоу-фай поповий дует «Кадраба дискети кусає» («Kadabra dyskety kusa»). Опісля заплановано афтепати за участю ді-джеїв.

Другий день фестивалю буде більш сімейним. У парку Сташиця на гостей чекатимуть розваги для усієї родини: семінари, танці та перформанс. Буде теж зона релаксу, де учасники зможуть замовити каву, поїсти морозиво та українські делікатеси.

Як повідомляють організатори, фестиваль пройде з дотриманням усіх санітарно-епідеміологічних вимог. Вхід на всі події вільний.

Долучитися до дійства запрошує один з організаторів — фонд «Україна». Більше інформації на фейсбук-сторінці «Skovoroda Fest».

Виставка про Варшавську битву на огорожі Лазенки у Варшаві

Фото з фейсбук-сторінки посольства України у Польщі

31 липня у Варшаві відкрилася виставка «Варшавська битва як гарант миру в Європі». Під час її відкриття посол України в Польщі Андрій Дешиця підкреслив, що в 100-ту річницю Варшавської битви ми маємо особливу нагоду віддати шану воїнам Армії Української Народної Республіки. Дипломат також подякував депутатам міської ради Варшави за прийняте рішення про надання одному зі скверів міста імені генерала Армії УНР Марка Безручка.

Виставку під відкритим небом, яка є елементом відзначення 100-річчя Варшавської битви, підготував музей «Королівські Лазенки» у співпраці з Головним управлінням державних архівів. Її можна оглянути на Уяздовській алеї на огорожі Лазенок. Окрема її частина присвячена Вірменії, Грузії, Литві, Латвії, Естонії, Фінляндії, Україні, Угорщині, Румунії, Франції та Чехії, тобто народам, які допомогли перемогти більшовиків. Виставка експонується до 31 серпня.

Восени цього року на сайті музею «Королівські Лазенки» буде представлена розширена віртуальна версія виставки у кількох мовних версіях для глядачів країн, армії яких відіграли важливу роль у подіях 1920-го.

Збірка Карітасу Перемисько-Варшавської архієпархії УГКЦ на боротьбу з наслідками епідемії коронавірусу

Карітас Перемисько-Варшавської архієпархії Української греко-католицької церкви у Польщі ініціював дві збірки на подолання наслідків епідемії коронавірусу для медичних установ. Фінансово підтримати ініціативу можна на порталі zrzutka.pl або перерахувавши гроші на рахунок Карітасу. Як повідомляє сайт cerkiew.org, радою Карітас і економічною радою архієпархії було постановлено, що зібрані кошти будуть призначені на екуменічний будинок соціальної опіки в Пралквіцях біля Перемишля, яким займається Згромадження сестер служебниць. Індивідуальні жертводавці і парафії перерахували на рахунок Карітасу 9 тисяч злотих, а на zrzutka.pl вдалося зібрати 6,6 тисяч злотих. Зібрані кошти вже надано екуменічному будинку соціальної опіки.

Православна церква канонізує убитих підрозділом «Бурого»

25 липня у Залешанах (Підляське воєводство) відбулася церемонія канонізації підляських мучеників, які загинули за православну віру в 1946 році від рук солдатів польського збройного підпілля, що належали до відділу під командуванням капітана Ромуальда Райса «Бурого». Урочистості проводилися теж в селах Шпаки, Старі Пухали, Зане, Малеше та Бранськ.

Нагадаймо, у січні-лютому 1946 року відділ «Бурого» пацифікував села Залешани, Вілька-Ваганівська, Зане, Шпаки і Коньцовець та вбив 30 фурманів поблизу села Старі Пухали. У результаті цих дій загинуло 79 православних українців жителів Підляшшя (найчастіше зараховуваних в офіційних джерелах до білоруської нацменшини). Поміж вбитих були жінки і діти.

Серед православних жителів Підляшшя вже давно говорилося про вшанування пам'яті жертв пацифікації. Багато років в річницю цих кривавих подій на пам'ятних місцях промовлялися молитви за загиблими. Офіційно Собор єпископів Польської автокефальної православної церкви оголосив, що фурманів, які були убиті солдатами, у 2018 році приєднано до групи святих Холмських та Підляських. Мучеників, які загинули від рук воїнів «Бурого» в 1946 році, церква вшановує в останню суботу липня.

Як ми вже повідомляли у тижневику, минулого року польський Інститут національної пам'яті (ІНП) офіційно визнав Ромуальда Райса невинним у вчиненні злочинів у 1946 році на Підляшші, скасовуючи тим самим висновки ІНП за 2005 рік. У цій справі велося слідство ІНП, припинене у 2005 році. В інформації Інституту було написано: «Вбивство фурманів і пацифікацій сіл у січні-лютому 1946 р. не можна ототожнювати з боротьбою за незалежність держави, оскільки це має ознаки геноциду».

Греко-католицька церква у Польщі провела збірку для потерпілих від паводків в Україні

У Перемисько-Варшавській архієпархії УГКЦ провели збірку коштів на потреби потерпілих внаслідок паводків в Україні. Про це повідомляє сайт архієпархії. Грошову збірку у своїх парафіях на прохання архієпископа Євгена Поповича проголосили священники. Збірку проведено в неділю, 5 липня. Разом з усіх парафій архієпархії зібрано 51 497 злотих. Всі пожертви були передані в Україну.

Опрацював на основі повідомлень **Павло ЛОЗА**
Більше новин шукайте на сайті: nasze-slowo.pl

Український голос радіо на Мазурах

100 років Володимира Ярмолевича

Нещодавно мені подзвонив Володимир Ярмолевич. Довідався, що я шукаю, як із ним зв'язатися, і зателефонував першим. Просто сказав, що це він, що він є. Володимир мав підстави так говорити: йому вже виповнилося 100 років. Розмова поточилась – як то в людей, що були знайомі понад пів століття тому – про час і життя. Свою дату народження Володимир не пам'ятав, але знав, що це було літо 1920 року.

Ми познайомилися, коли Ярмолевич, тодішній працівник музичної редакції «Радіо Ольштин», випустив у етер півгодинну передачу з українськими колядками. Він і сам заспівав тоді «Нова радість стала». Це було ще перед створенням української редакції – мабуть, тоді прозвучав перший український голос на радіо на Мазурах. Сталося це приблизно на Різдво 1957 року, через 10 років після депортації українців. Імовірно, регіональна влада готувалася заснувати в Ольштині українське радіо після того, як у 1956 році центральне керівництво дозволило створення Українського суспільно-культурного товариства (УСКТ). Отож, колядка Ярмолевича «Нова радість стала» могла нести не лише релігійний, а й світський зміст: бути знаком того, що українцям стало легше і влада пішла на культурні поступки. Так чи інакше, згодом я і троє моїх друзів з української редакції знали, що неподалік є дружина до нас людина. Ми не зустрічалися з Володимиром часто, але бачилися на кожне Різдво. Олександра Щирбова робила кутю, ми приносили її на роботу. Запрошували ми й волинянина Вітольда Новоша – єврея, який записував наші передачі.

Волинян було на ольштинському радіо немало. Мені, вихідцеві з Холмищини, яка є частиною Волині, вони дуже близькі. Однією з перших дикторів українських передач була саме волинянка – Марія Стецька. До речі, коли її не було, а вели програму ми, Новош, який добре знав українську мову, часом переривав запис і вигукував: «Українце, porzawić się!». Як ми не вкладалися в час, міг ужити й міцніше слово.

Володимир Ярмолевич також виніс українську пісню з Волині. Мазури після війни трохи нагадували цей регіон, бо були багатонаціональні. У радіопередачах у Станіслава Беліковича інколи можна було почути від-

гомін передвоєнної литовської вимови, що нагадувало славного майстра віленського фейлетону Вінцука, тобто Юзефа Цирського. Недаремно він говорив: «Na olsztyńskim rynku jedna lampa mruga i dla autochtonów, i dla tych z za Buga» («На ольштинському ринку одна лампа моргає і для автохтонів, і для тих з-за Бугу»). Українці могли сказати – і для переселенців з акції «Вісла».

Співпрацюючи з радіо в Ольштині, я найчастіше приходив у редакцію готувати матеріали до українських передач популюдні. Одного разу я ввімкнув музику до випуску, почув якийсь рух за стіною, і за мить побачив у дверях Володимира. Нічого не кажучи, він сів і слухав українських пісень. Було їх небагато, бо музичний запас ольштинського радіо був невеликий, та все ж Володимирові вони принесли душевне полегшення. Згодом він заснув – мабуть, тужив, і це не був легкий сон.

Недавно я віднайшов саме цю тему як фрагмент його біографії у книжці Тадеуша Матулевича «Z piosenką przez życie» («З піснею крізь життя»), виданій у 2008 році в Ольштині: «Хлопцеві – кільканадцять років, він чує віддалений жіночий спів, до якого згодом приєднується другий голос, а там і третій. Залунала багатоголоса сумна українська думка, понеслася над сіножатами, багнами, прекрасною мелодією та гармонією. Сподобалася хлопчині, зворушила його мінорним настроєм та скритою в ній тугою:

*Місяць на небі, зіроньки сяють,
Тихо по морю човен пливе.
В човні дівчина пісню співає,
А козак чує – серденько мре.*

Під час однієї з розмов пан Володимир сказав, що у дитинстві любив слухати українських думок, що їх на Волині співали селянки.

Володимир Ярмолевич
в «Українському календарі»
з 1966 року

Видно, що ці пісні супроводжували його всюди, не лише в кімнаті нашої редакції.

Я бачив тугу за втраченими місцями, де людина переживає перші естетичні враження, які потім впливають на її художню творчість, у багатьох, хто походив з України, але осів після війни у Польщі. Я не один раз відвідував виставки Зіновія Подушка (1872-1963), художника родом з Ізюма. Він був учителем малювання у Ланьцуті, потім осів у Лодзі. Після однієї з його лодзьких виставок з'явився відгук про те, що в пейзажах Подушка «ніби крізь туман, видно природу України». Щось подібне відбувалося і в творчості народженого в Литві українця Михайла Саванюка (1938-2003), професора Вищої педагогічної школи в Ольштині.

Володимир Ярмолевич інколи ішов у музикотеку (музичний архів), потім зачинявся у своїй кімнаті – і було чути, як там грають українські пісні. Слухав сам і, мабуть, страшенно тужив. Українською він не говорив, але кілька слів від нього можна було почути. Не йшлося, зрештою, про мову, а про те, що він робив. Наприклад, коли у Пененжні виник гурток УСКТ, там з'явився і хор. Тамтешні діячі якось відшукали Ярмолевича, і він їздив на репетиції цього хору як художній консультант.

При нагоді розповів також про один тамтешній епізод. Одного разу міська влада й представники делегацій мали покласти квіти до пам'ятника радянському генералу Іванові Черняхівському. Члени Українського суспільно-культурного товариства також повинні були це зробити, але влада не хотіла, щоб вони йшли у вишиваних сорочках. Однак вони не пішли переодягатися, а вбрали плащі – та стали в чергу. Перед самим пам'ятником верхній одяг зняли, а самі офіційно, у тих же сорочках, вклонилися українцеві Черняхівському як українці.

Я понад 20 років працював у тому ж будинку, що й Володимир. Я відійшов, він залишився. Однак 1966 року в УСКТ-івському «Українському календарі» розмістив про нього (щоправда, прізвище там написано інакше: «Ярмулович») замітку «Збирач фольклору». У ній йшлося: «Любов до народної музики розвинувся в нього і виросла на українській землі. Вже в дитячі роки, що пройшли на Волині, він грав на скрипці та захоплювався українськими піснями, особливо – операми «Наталка Полтавка» та «Запорожець за Дунаєм», які до сьогодні залишили слід у його чутливій душі». Отож і нині знаю, що подзвонити до Володимира Ярмолевича мене також спонукала його «українська чутливість» – уважність, делікатність та прихильність, яких він не втратив навіть у свої 100 років. ■

Олександр КОЛЯНЧУК

ПОДІЇ

У Кракові відкриється кав'ярня з українськими книжками

В центрі Кракова, на вулиці Славковській (Ślawkowska 28), наприкінці серпня – початку вересня планується відкриття кав'ярні, де можна буде купити українські книжки. Про це нам розповіла Надія Мороз-Ольшанська, яка щороку організовує театральний фестиваль «Схід-Захід», а зараз долучилася до ініціативи створення літературного місця на мапі Кракова.

– Ми співпрацюємо з осередком соціальної економіки, – зазначає Надія. – Плануємо в цьому місці організовувати якнайбільше соціально-культурних, інтеграційних проєктів. Вже невдовзі, з 17 по 23 серпня, пройде 7-й Міжнародний фестиваль українського театру «Схід-Захід». Частина подій поза основною програмою в вересні відбудеться у цій кав'ярні-книгарні. Цього року фестиваль в основному буде в онлайн-форматі, в кінотеатрах можна буде подивитись вистави. Але тут, в кав'ярні, у нас буде кілька читок п'єс українських авторів у виконанні польських акторів – реальні, живі, на які можна прийти, послухати і подивитись.

Зараз у приміщенні закінчується ремонт. Кав'ярня-книгарня «Nić» («Нитка») буде діяти в кам'яниці «Цеху кравців Кракова», який на час підготовки приміщення не бере гроші за оренду. Проєкт буде працювати як соціальне підприємство при фонді «Активна інтеграція». Також проєкт кав'ярні-книгарні буде намагатися отримати фінансову підтримку від Малопольського осередку підтримки соціальної економіки (MOWES). В закладі працюватимуть особи, які мають загрозу бути виключеними з суспільства, – люди віком до 30 років, які шукають роботу, але не мають досвіду.

Ініціатори фонду «Активна інтеграція» закінчують офіційну реєстрацію організації та решту завдань, пов'язаних з відкриттям кав'ярні-книгарні. Діяльність фонду буде направлена на інтеграційні проєкти для різних людей, не тільки для українців. Але українська тема буде присутня, тому що один із засновників

▲ Активісти фонду «Активна інтеграція» (зліва направо): Микола Ганюшкін, Надія Мороз-Ольшанська, Якуб Матушевський, Олександр Ганюшкін

– українець Микола Ганюшкін. За першою освітою він еколог, за другою – культурознавець. Його напарник – поляк Якуб Матушевський, філософ-культуролог, а також хореограф аргентинського танго. В команді фонду також брат Миколи – Олександр, за освітою художник-кераміст, та Надія Мороз-Ольшанська,

режисерка, директорка Міжнародного фестивалю українського театру «Схід-Захід», президентка Фонду масових видовищ.

– Наша мистецька та ініціативна група повстала в 2015 році як співпраця під час проєктів, які організовував і організовує Фонд масових видовищ, – каже Надія. – Зараз цей фонд проводить покази українських фільмів в Кракові в студійному кінотеатрі «Парадокс», літературні зустрічі «ЧитаєМО», театральний фестиваль «Схід-Захід» та безліч інших проєктів. (Про один з фільмів – «Іловийськ 2014. Батальйон „Донбас“» – ми писали в «НС» №30 від 26 липня 2020 року, – прим. ред). Микола та Якуб вирішили створити щось іще, оригінальне, власне. Завжди легше співпрацювати, коли кілька організацій діють разом, тоді ми можемо спільно творити щось більше.

Брати Ганюшкіни зараз працюють у сфері гастрономії. Для них цей досвід є великою перевагою, адже вони вже знають як найкраще організувати кав'ярню. Активісти наголошують, що дане місце буде соціальним проєктом. Навіть зараз всі роботи ведуться власними силами: від ремонту до планування подій.

Приміщення кав'ярні невелике – на 6-8 столиків, але поруч – велике подвір'я. На зиму з нього планують зробити зимовий садок.

– Хочемо зробити це місце кольоровим, цікавим. У нас амбітні плани на наступний рік, – додає українка. – На подвір'ї в нас величезна стіна, розміром 20 на 10 метрів – плануємо зробити на ній мурал. Ми не боїмося роботи, тому із запалом підходимо до всього. Хочемо організовувати проєкти обміну культурним і суспільним досвідом серед молоді. Тобто ми не обмежуємось тільки Краковом. Я думаю, що після першого півріччя спробуємо розробити онлайн-пропозицію для замовлення книжок з України. ■

Христина ЗАНИК

Фото надане активістами

УКРАЇНА

Коротка лава запасних, або Повернення «міцних професіоналів»

Рокіровка Кучми та Кравчука у Тристоронній контактній групі (ТКГ) та призначення заступником керівника Офісу президента люстрованого чиновника з керівних органів Міністерства внутрішніх справ (МВС) часів Януковича – це все, що потрібно знати про кадровий резерв нинішньої української влади.

На сайті Офісу президента 28 липня з'явилась інформація, що з ТКГ, котра займається мирним врегулюванням ситуації на Донбасі, вийшов Леонід Кучма, другий президент України (1994-2005 роки). Це сталося одразу після оголошення 27 липня режиму повного та всеосяжного припинення вогню, про який домовилися у ТКГ (як він виконується – це вже інша справа).

Кучма представляв Україну в ТКГ в 2014-2018 роках та завершив там роботу, посилаючись на свій вік та виснажливість перемовин. «Коли я приїжджаю додому, я дві доби відходжу від цих візитів, а там перед кожною зустріччю – обов'язково таблетку заспокоїливу під язик... Там надто складні розмови», – так він коментував своє рішення у 2018 році. Проте з червня 2019-го на прохання Володимира Зеленського він знову очолив українську делегацію на переговорах в Мінську.

Пропрацювавши рік, Кучма вирішив вийти з ТКГ і у травні цього року вже звертався з цим до Зеленського, але офіційно рішення було ухвалене тільки зараз. Останнім часом він, вочевидь, не брав активної участі у процесі, про що, зокрема, повідомив один з нових учасників ТКГ, журналіст Денис Казанський: «Леонід Кучма формально очолював ТКГ до цього тижня, але я жодного разу з ним не стикався під час перемовин і жодним чином не відчував його участі».

Вже 30 липня Зеленський призначив головою Тристоронньої контактної групи першого президента України (1991-1994 роки) Леоніда Кравчука. З ним в ТКГ буде працювати і його колега по керуванню країною на початку 90-х – Вітольд Фокін, прем'єр-міністр України у 1991 році. Як заявив Зеленський, Кравчук зайняв цю позицію, бо «очолювати групу повинна потужна, мудра та освічена людина, котра користується авторитетом по всій Україні – і в окупованій частині також». Перший заступник голови ТКГ віцепрем'єр України Олексій Резніков, який був одним із кандидатів на те, щоби перейняти функції голови, також каже: «Я би дуже хотів, щоби це була поважна людина, відома в українському суспільстві і в світі, яку би можна було називати патріархом».

Дійсно, 86-річний Кравчук та 87-річний Фокін – це люди, яких добре знають українці, зокрема те покоління, що виростало за часів пізнього Радянського Союзу і початку незалежної України. Кравчука можна сміливо назвати патріархом української політики. Його вік, вочевидь, не дасть йому активно проводити «човникову дипломатію», переміщуючись між країнами, але вести апаратну роботу він зможе. Кравчук завжди мав реноме «хитрого лиса», який «завжди пройде поміж крапельками». І якщо у внутрішній політиці – це, може, і мінус, то у зовнішній – радше плюс.

Революційних змін та «зради» від інтеграції в ТКГ Кравчука і Фокіна не очікується – так вважає журналіст Сергій Гармаш (який увійшов у групу разом з Казанським у травні цього року). Після зустрічі з ними він пише: «В цілому, враження приємне. Нічого „зрадного“ Кравчук не проголошував і не пропонував. Я напряму запитав, чи має він контакти з Медведчуком. Відповідь – чотири роки не було контактів. Більше того, за його риторикою можна було зрозуміти, що він дивиться медведчуківські канали, але реалістично оцінює інформацію, що в них подається. А от Вітольд Павлович мене здивував. Давно я не чув у своєму оточенні вираз „народ Донбасу“. Видно, що він багато дивиться телебачен-

ня... Було враження, що експрем'єр приїхав не з хутору під Києвом, а з окупованої території. Але це теж корисно. Головне, щоби він був ширший у своєму хвилюванні за людей та країну, все інше зітреться суворою реальністю небажання Москви йти на будь-які компроміси. Загалом, революції по Мінську не передбачається. Її і не можуть зробити окремі члени, навіть в статусі голови делегації. Політику, як і раніше, визначає діючий президент. Головним модератором і генератором залишається віцепрем'єр Резніков – у нього є для цього реальні механізми.

▲ Леонід Кучма

▲ Леонід Кравчук

Все інше, від кого б воно не йшло, – це ідеї до обговорення, пропозиції, промацування опонента або обіцянка йому пряників, але не більше того».

Що добре – призначення Леоніда Кравчука головою ТКГ не знижує статус переговорної групи (президента Кучму замінив президент Кравчук), як би це було у випадку призначення Резнікова. Проте вибір Кравчука та Фокіна – представників ще радянської партійної еліти, які прийшли до керма України після розпаду СРСР, – вкотре свідчить про коротку лаву запасних української влади. Країна відчуває кадровий голод: з опонентами керівництво держави очікувано «побило горщики», а незалежні професіонали не хочуть марнувати свої сили та репутацію на похід до влади. Тим більше після тих уроків, які вони отримали, наприклад, після звільнення уряду Гончарука, коли людей звільнили без подяк і без пояснень. Діючій владі просто немає з кого обирати, тому державні посади отримують представники «старої школи». Так, Сергій Шкарлет, чернігівський ректор, який підтримував Януковича, очолив Міністерство освіти. Ще один «перевірений кадр», колишній генпрокурор Святослав Пискун, став радником нинішнього генерального прокурора. А заступником керівника Офісу президента, що буде відповідати за правоохоронну діяльність та національну безпеку країни, призначено люстрованого чиновника МВС часів Януковича – Олега Татарова (про це 5 серпня видав указ Володимир Зеленський). Татаров встиг побувати адвокатом і «беркутівцем», і одіозний Андрія Портнова та Вадима Новинського, курувати справи проти Автомайдану та активістів, але Володимир Зеленський вважає: «Ми всі жили у часи Януковича, деякі люди побігли разом з ним, але залишилося багато нормальних, які не зрадили Україну. Мені здається, що несправедливо усіх людей, котрі очолювали той або інший ланцюг влади у часи Януковича, вважати „старою владою“. Для мене всі, хто керував у часи пана Порошенка, теж вже „стара влада“. І там були досвідчені люди, і в ті роки були досвідчені люди. Головне, щоби людина була чесною».

Позаяк сумнівне минуле не проблема, тож Пшонці, Азарову та Януковичу приготуватися? ■
Фото з Вікіпедії

ПУЛЬС УКРАЇНИ

Президент України Володимир Зеленський відреагував на сутички й затримання у Білорусі. 9 серпня у Білорусі пройшли вибори президента, люди вийшли на протести, влада жорстко їх розігнала. Володимир Зеленський звернувся до білорусів із закликом відмовитися від вуличного насильства та вести суспільний діалог: «Вже очевидно, що далеко не всі в країні згодні з оголошеними попередніми результатами виборів. А як відомо, будь-яка легітимність виникає виключно із суспільної довіри. (...) Безумовно, ми закликаємо наших сусідів до максимальної толерантності, терпимості та відмови від вуличного насильства. Закликаємо до максимально відкритого, нехай і складного, діалогу. Тому що лише широкий діалог дасть змогу забезпечити громадянам Республіки Білорусь вихід з важкої кризової ситуації й чесно обговорити подальші кроки та формати громадської взаємодії. Тільки взаєморозуміння між усіма сторонами здатне зберегти незалежність країни та забезпечити її подальший рух до свободи та демократії. В іншому разі ескалація насильства наростатиме, а це загрожує надзвичайно гіркими наслідками. На мій погляд, зараз у такому діалозі мають бути зацікавлені обидві сторони – і уряд, і суспільство, що протестує... Білорусь у своїх діях повинна максимально дотримуватися загально визнаних у цивілізованому світі демократичних стандартів. І постаратися забезпечити власному народу його права та свободи у повному обсязі. Тільки так можна зберегти надію на вихід з кризи».

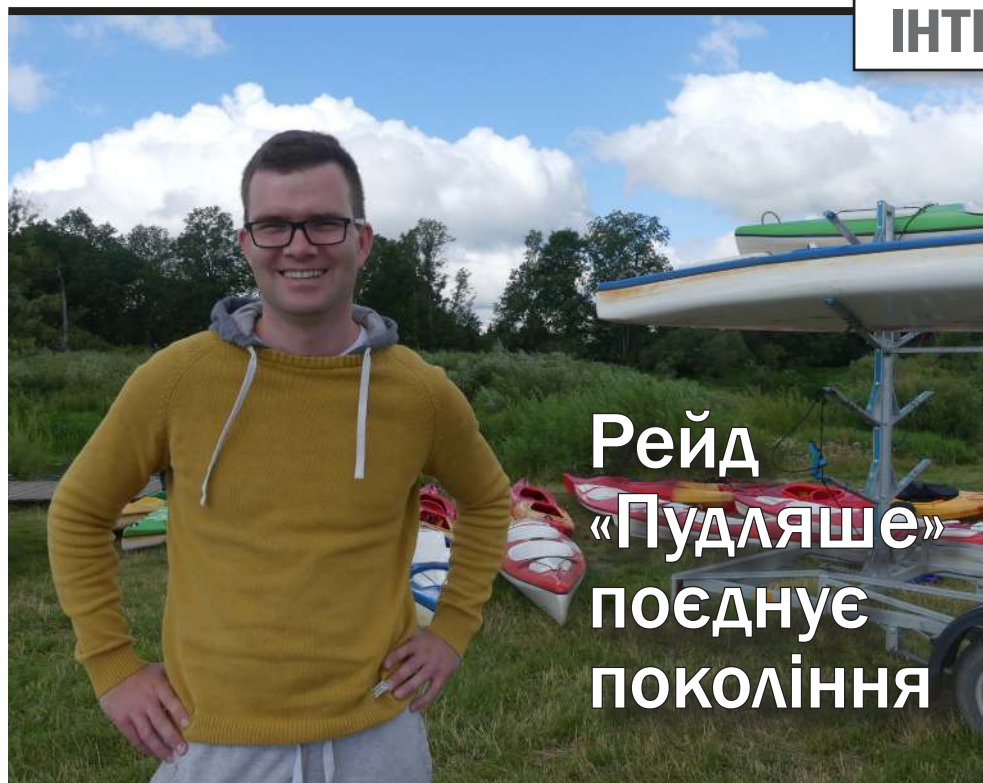
Психічно хворий терорист погрожував підірвати себе у приміщенні банку. У Києві 3 серпня чоловік прийшов у відділення «Універсал-банку», що розташований у бізнес-центр «Леонардо» у центрі столиці, та погрожував його підірвати. Він заявляв, що в його рюкзаку великий заряд вибухівки, який здетонує, якщо його вб'ють. Навебто його нога та детонатор зв'язані тросом. У приміщенні з ним залишилися керівниця відділення банку, решта співробітників вийшла. Зловмисником виявився 32-річний громадянин Узбекистану Карімов Сухроб Рахманович, який із 10-річного віку перебував на психоневрологічному обліку з діагнозом «олігофренія». На його вимогу йому дали можливість виступити в прямому ефірі деяких телеканалів. Сухроб розповів, що вже 5 років живе в Україні й обурений політичною ситуацією. Він згадав про минулорічні вибори президента й розкритикував Володимира Зеленського за його рік на посаді. Також він назвав зрадниками усіх інших президентів світу й загалом висловлював анархістські погляди. Після цього почався штурм приміщення, зловмисника затримали, він залишився живий.

Полтавський терорист двічі брав у заручники поліцейських. 23 липня у Полтаві підозрюваний у викраденні авто, якого намагалися затримати правоохоронці, взяв у заручники поліцейського. Зловмисником виявився 32-річний, раніше судимий, місцевий житель Роман Скрипник. Пізніше він відпустив заручника і зник. Після 8 днів пошуків, 1 серпня, поліція знайшла його у Полтавській області. Скрипник, погрожуючи гранатою, знову взяв у заручники поліцейського. Чоловіка знешкодив снайпер, коли його дії почали загрожувати життю поліцейських. Заручник мав три секунди для того, щоби відбігти від місця вибуху гранати, він залишився живим та нешкодливим.

Син колишнього власника запорізької компанії «Мотор Січ» придбав острів за 10 мільйонів євро. 17 липня був проданий острів Галлінара біля узбережжя Лігурії в Італії. Там розташований природний заповідник, а у Середньовіччі цей острів був притулком для римських пап. Олександр Богуслаєв, син В'ячеслава Богуслаєва, колишнього власника компанії «Мотор Січ», викупив острів одразу у дев'яти родин власників. «Мотор Січ» є одним із найбільших світових виробників двигунів для авіаційної техніки, а також промислових газотурбінних установок. Продукція підприємства постачається у понад 100 країн світу.

Сторінку підготувала Тетяна ДАНЮЧЕНКО

ІНТЕРВ'Ю

▲ Лука Чижевський – один з організаторів рейду

1 серпня в містечку Нарва почався рейд «Пудляше», який закінчився у Загороді в Козликах, у музеї під відкритим небом. Вже не вперше українці (і не лише з Підляшшя) сплавають на байдарках річкою Нарвою. Про ідею цих краєзнавчих заходів розповідає Лука Чижевський із Союзу українців Підляшшя, співорганізатор рейду.

Уже 14-й раз ти спільно з Ігорем Вереміюком провів рейд «Пудляше». Чи не боялися ви, що через COVID-19 у цьому році не буде охочих поплисти байдарками?

Наші знайомі вже давно питали, чи відбудеться рейд. Звичайно, ми побоювалися, чи у зв'язку з ситуацією з коронавірусом у нас все вийде. Однак я вирішив не відмінити захід, опублікував оголошення – і вже протягом кількох днів усі місця були зайняті. Ми розраховували, що охочих буде кільканадцять осіб, як і попередніми роками, але після того, як список вже був закритий, наші телефони не припиняли дзвонити. Близькі і дальні знайомі, та знайомі наших знайомих стали просити, щоб ми знайшли додаткові місця. Було нелегко, але ми роздобули ще кілька байдарок. У результаті попливли 32 людини. Абсолютний рекорд. Це було несподівано, однак я розумію, що в цей важкий час люди просто хотіли зустрітися та побути на природі.

Зараз рейд відбувається у формі байдаркового сплаву, однак так було не завжди. Чому ви вибрали саме таку форму?

На початку ми проводили піші походи, які тривали чотири-п'ять днів. Швидко з'ясувалося, що такий варіант підходить не всім, бо вимагає і вільного часу, і певної фізичної підготовки – треба було ці чотири дні їти, розставляти намети, ночувати в різних місцях. І хоча зацікавлення було, але багато хто

говорив про зміну форми проведення заходу. Тому ми, можливо, трохи для власної вигоди, а трохи й тому, щоб зробити щось таке, чого досі не було, подумали про сплав річкою Нарвою. Вдалося. Всім сподобалося. На початку ці сплави тривали два-три дні, але коли основна група учасників вийшла зі студентського віку, виявилось, що часу на довгі рейди немає. Більшість із нас не може взяти кількадечну відпустку, тож останніми роками ми зустрічаємося на один день. Це підходить усім, навіть діти можуть поплисти з нами. Певно, так і буде в наступних роках.

Як ти згадав, рейди починалися як студентська ініціатива. Зараз на байдарках сплавають люди дуже різного віку.

Так. Коли ми починали наші рейди, я був випускником середньої школи, але згодом «Пудляше», так би мовити, дозрівав разом з нами упродовж років. На початку середній вік учасників був 19-20 років, а тепер – 33. Це теж наш вік – двох головних організаторів, мій та Ігоря. З часом Нарвою почали сплаватися старші за нас люди, а також діти. У цьогорічному рейді найстаршому учаснику було 59 років, а наймолодшому – 10, тобто студентський рейд перетворився в сімейний. Це цікаво і приємно, дозволяє поєднувати покоління, а також дає змогу нашим українцям познайомитися одне з одним, згуртуватися довкола української ідеї. Ці знайомства, які зав'язалися упродовж 14 років,

є тривалими та дійсно мають для нас велике значення.

Ви проводите рейд з 2007 року, але треба сказати, що це не нова ініціатива, бо ж рейди «Пудляше» відбувалися ще в 1980-х роках.

Ми свідомо пішли на це, бо знали, що такі рейди вже організовувало покоління наших батьків. У 80-х та 90-х це були піші, а згодом і велосипедні рейди, однак вони природним чином припинилися – студенти, які це проводили, стали дорослими й у них не було більше часу на такі заходи. Однак, мушу сказати, хоча у нас зараз з'явилися ті ж самі проблеми, праця і діти, але нам вдається долати ці складності. Просто потреба зустрітися є настільки сильною, що всі знаходять вільний час та приїжджають на сплав.

Ти підкреслюєш цю товариську, об'єднуючу мету рейдів, але треба сказати, що їх ідея насправді ширша.

На самому початку метою наших зустрічей було розвивати, поширювати українську ідею серед молодого покоління. Ми були свідомими підляськими українцями і хотіли залучати до цього інших. Щоб це зробити, запрошували також українців з-поза Підляшшя. Понад 10 років тому я побував у Києві на літній школі україністики і там познайомився з Олександром – українцем з Росії, який зараз є моїм великим другом. Завдяки ньому на рейди почали приїжджати українці не тільки з Підляшшя, а й Росії, України та навіть Словаччини. Дякуючи цьому наша молодь мусила почати розмовляти українською, могла також почути про проблеми своїх українських ровесників з різних країн. Це було дуже важливим, бо потім ми самі виїжджали в Росію, Україну на різні цікаві культурні або навчальні заходи.

Ви співпрацюєте також з українцями з Білорусі.

Завдяки контактам з Віктором Місіюком та Науково-педагогічною спільнотою «Берегиня» з Берестя до нас на сплави приїжджали українці з Берестейщини. Одного року ми навіть мали спільну ініціативу – разом з «Берегиною», яка була головним організатором, ми провели байдарковий сплав Бугом. Приєднався до нас також Пласт з України. То був зовсім інший рівень. Наші друзі з Білорусі та України були професіоналами з якісною підготовкою, вони нам показали, як робиться справжній байдарковий сплав. Нам, підляшанам, було тяжкувато, але мусили знайти в собі багато сили і покори, щоб бути з ними на рівних. Це один з тих прикладів, коли наші рейди були мультирегіо-

нальними, з участю представників різних держав.

У цьому році в рейді взяли участь українці з інших регіонів Польщі. Наскільки ваш захід відкритий для людей з різних українських осередків у Польщі?

Ми відкриті для всіх і завжди позитивно ставимося до охочих приєднатися до рейду. Загалом ми хочемо, щоб це були українці, але часом сплаваються з нами також і польські друзі. Проте головна ідея рейду – щоб його учасниками були представники українського середовища як з Польщі, так і з-за кордону. Не забуваємо також, що рейд спрямований в основному до наших підляських українців.

Про рейд «Пудляше» розповідають цьогорічні учасники:

Ольга Рижик-Чижевська (Більськ-Підляський/Варшава):

– Для мене важливі, передусім, зустрічі зі знайомими – це один фактор. А другий – це те, що ми весь день на природі, пливемо річкою, бачимо прекрасні краєвиди, квіти, коло нас літають бабки та інші комахи. В цьому році ще й усі жадали суспільних контактів після тяжкої весни, коли ми жили в ізоляції і не зустрічалися. Думаю, тут на природі безпечніше, ніж десь у приміщенні.

Ольга Купріянович (Люблін/Варшава):

– Це дуже гарна нагода зустрітися з українською молоддю Підляшшя, поспілкуватися, провести разом час, по святкувати. Це такий час у році, який кожен з нас має зарезервованим саме для того, щоб приїхати на рейд. Я приїжджаю з Варшави, і не маю можливості зустрітися з підляською молоддю кожного дня. Щоправда, зараз це не велика проблема, бо є багато різних каналів для спілкування, однак все виглядає зовсім по-іншому, коли ми зустрічаємося на такому заході особисто.

Анна Паб'ян (Черемха/Білосток):

– Широ кажучи, я вже не пам'ятаю котрий це захід, але починала ще з піших мандрівок. Це був, мабуть, третій рейд. Пізніше я брала участь у сплаві по річці Буг з людьми з Берестя. Зустрічатися раз на рік тією самою групою і плисти – вже стало традицією. Це час, який ми проводимо разом, коли поговоримо, поспіваємо, і це дуже приємно.

Анна Смолинчак-Багінська (Перемишль):

– Мені так сподобався перший візит на Підляшшя, що я захотіла привезти сюди свою сім'ю – дітей, сестру, і показати, як тут гарно, який тут настрій серед хороших підляських людей, які чудові краєвиди. Сплав Нарвою – це незабутні враження. Уперше я була на Підляшші минулого року як учасниця конференції. Вернулася – значить, сподобалося.

Марта Чижевська (Більськ-Підляський):

– Ми вже тут не вперше – може, п'ятий раз. Від початку не сплавуємося, але останнім часом стараємося щороку зустрітися, поговорити. Декого бачимо раз на рік, тож fajно провести усім разом день на природі. ■

Людмила ЛАБОВИЧ
Фото авторки статті

Сплав об'єднує старших українців з молодшими

▲ Хор «Майстерня Пісні». Фото надано організаторами заходу

Плетення вінків, купання, стрибки через вогнище, пошук цвіту папороті – це знайомі нам атрибути свята Івана Купала. Традиції, пов'язані зі святом, настільки сподобалися товариству «Майстерня», що воно вирішило вперше організувати у Манові, що неподалік Кошаліна, Івана Купала. З огляду на пандемію свято проведено з урахуванням карантинних обмежень, тому відрізнялося від традиційного Івана Купала.

Ідея організації свята належить голові товариства «Майстерня» Дарії Антошко та одній з його членкинь Вікторії Федотовій, яких згодом підтримала управа товариства, а також батьки дітей, що беруть участь у майстер-класах «Майстерні».

– Все, що відбувається у товаристві, ми робимо з думкою про наших дітей, яких хочемо познайомити з українською культурою, а свято Івана Купала – це ж одне з найчудовіших у нашій традиції, – каже Дарія Антошко. – Звісно, воно має проходити біля річки, однак з огляду на безпеку дітей та з урахуванням карантинних обмежень ми вирішили провести Івана Купала на закритій території у Манові.

Цьогорічне свято з огляду на пандемію вийшло «кошиковим», тобто кожен приносив свою їжу та напої, а на місці

можна було підсмажити ковбаски – все це об'єднувало гостей.

Попри те, що Івана Купала пройшло за дещо нетрадиційним сценарієм, але атрибутів свята не забракло, про них подбала Вікторія Федотова, яка до Кошаліна переїхала з України.

– Івана Купала – це одне з моїх найбільш улюблених свят, – розповідає вона. – У Чечельнику, звідки я родом, у цей день було прийнято носити вишиванки, і їх одягало набагато більше людей, ніж, скажімо, у День Незалежності. До речі, на державні свята наші люди вбиралися у більш сучасні вишиванки, а на Івана Купала – у старовинні. Я, наприклад, вдягала бабусину сорочку.

Ідучи до Польщі, Вікторія привезла із собою цю сорочку, яка є для неї оберегом. У цей раз її не вдягнула, каже, на це ще прийде час. Цього року тут перевагу віддавали більш сучасним сорочкам.

Традиційно на Івана Купала виплітають вінки, так робили і на святі у Манові. Виплітання вінків вчила Алла Лазуткіна, яка в «Майстерні» веде різні майстер-класи.

– Я дуже люблю згадувати свято Івана Купала. З самого ранку я йшла з мамою і збирала різні квіти та траву, а мама, коли ще квіти були тверді від роси, виплітала мені вінок, і він був найгарніший з усіх. Вінок був настільки великий, що інколи не було видно мого лица, але завдяки цьому всі бачили його здалека і хотіли в ньому фотографуватися. Інколи в кінці дня в мене аж шия боліла від нього, – сміючись, каже Вікторія Федотова.

Атрибутом Івана Купала була теж верба. У Чечельнику її закопували, і на неї було потрібно повісити вінок. Бабуся Вікторії казала, що після повернення до хати обов'язково треба кинути

вінок на огірки, щоб вродив їх великий врожай. Після того, як вінок висушився, його вішали як оберег або в хліву над дверима, або біля входу в дім. У чечельницькій хаті Вікторії біля вхідних дверей і до сьогодні висить вінок, якому вже сім років. У Чечельнику для всіх учасників свята Івана Купала варили у величезному казані узвар, щоб люди могли посмакувати його разом.

Організатори кошалінського Івана Купала сподіваються, що за рік, коли вже мине пандемія, вони зможуть провести автентичне Івана Купала з усіма його атрибутами. Тим не менш цього-річне свято принесло велику радість як дітям, так і дорослим. Особлива атмосфера, спільні забави та розмови зігрівали душу всіх учасників. Гості свята кажуть, що нарешті українці з Польщі та України мали можливість поспілкуватися одні з одними.

– На мою думку, найбільша цінність свята саме в об'єднанні українців, – каже Дарія Антошко. – Тому тішить, що на Івана Купала захотіли приїхати двоє хлопців аж зі Слупська. Ми змогли поспілкуватися, поспівати пісень, просто побути разом. Радує також, що до товариства «Майстерня» приєднуються саме українці з України, яких у Кошаліні дуже багато. Сьогодні у хорі «Майстерня Пісня» співає більше приїжджих українців, ніж місцевих.

Під час цьогорічного святкування виступив дитячий та дорослий хори «Майстерня Пісні» та сім'я Миньо, яких готувала Вікторія Федотова.

– Я з самого дитинства брала участь у подібних масових заходах, а на професійній сцені почала співати у сім років, – розповідає Вікторія. – Тому, коли приїхала до Кошаліна, то вирішила, що мушу обов'язково займатися музикою. Дізналася, що тут існує український хор і конче захотіла у ньому співати. Сьогодні я диригентка цього хору і членкиня товариства «Майстерня». ■

Анна ВІННИЦЬКА

Свято Преподобного Антонія Печерського в Голі

Цьогорічне храмове церковне свято Преподобного Антонія Печерського у Голі Володавського повіту пройшло в неділю, 26 липня. Службу Божу очолив архієпископ Авель – ординарій Люблінсько-Холмської православної єпархії. На жаль, через пандемію коронавірусу фольклорний український фестиваль «Голянський ярмарок» не відбувся.

Уже 23 роки в Голі, окрім церковних подій, у місцевому скансені завжди проходило українське фольклорне свято – «Голянський ярмарок», який організовувало Товариство любителів скансену матеріальної культури Холмщини і Підляшшя. Воно вже 30 років опікується цим музеєм під відкритим небом.

Співіснування церковного свята і фольклорної події було традиційним для села явищем. Воно показувало: на Володавщині ще живуть етнічні українці, у регіоні діють народні колективи, які плекають український пісенний фольклор, там продовжується традиція народних ремесел.

«Голянський ярмарок» був єдиним українським культурно-фольклорним заходом надбужанської Володавщини. На жаль, уже багато років у Володаві немає гуртка Об'єднання українців у Польщі, який був чи не єдиним підтвердженням існування громади у регіоні, її суспільно-культурної організації.

Цього року з огляду на пандемію коронавірусу Товариство любителів скансену матеріальної культури Холмщини і Підляшшя в Голі було змушене скасувати щорічне фольклорне свято. Це співпало із несподіваною стихією: на початку липня у селі пройшла буря, яка пошкодила солом'яну покрівлю на старовинній хаті в музеї, зламала крило вітряного млина і повалила дерева на території самого заповідника.

«Голянський ярмарок» завжди проходив на території скансену, а одним із його елементів було богослужіння у старовинній голянській церкві. Побудована у 1702 році, вона залишається найдавнішою пам'яткою українського дерев'яного будівництва на території Люблінсько-Холмської православної єпархії. Варто додати, що ця святиня належить до небагатьох старовинних церков у структурі цієї єпархії. Крім того, вона має двох покровителів: святого Антонія Печерського і святу Великомученицю Параскеву, а це – рідкісне явище. Воно свідчить про те, що в минулому, до акції «Вісла», регіон мав цікаву антропологічну структуру.

Нагадаємо також, що власне до голянської парафії приїхав у 1939 році в село Кривоверба польський етнограф Януш Сьвежи (1884-1962), який досліджував український народний одяг. Війна перервала цю роботу, закінчити яку науковець зміг лише 1953 року. На жаль, етнічна структура надбужанського краю була вже зруйнована. Однак у 1958 році вчений видав на основі довоєнних наукових досліджень і післявоєнних доповнень із села Вирики атлас «Підляське (надбужанське) вбрання» («Strój Podlaski (Nadbużański)»).

Товариству любителів скансену матеріальної культури Холмщини і Підляшшя в Голі вдалося поіменно іденти-

фікувати більшість людей, зображених на довоєнних світлинах із цього атласу. Це важливо, адже історія виникнення цієї публікації має своєрідне соціологічно-етнічне продовження. Героїв фотографій або виселили після війни в Україну, або у 1947 році під час акції «Вісла» – на Ольштинщину. Лише наприкінці 1950-х та на початку 1960-х років деякі з них змогли повернутися на рідні землі.

Отже, Товариство любителів скансену матеріальної культури Холмщини і Підляшшя, проводячи «Голянський ярмарок», апелювало і до минулого, й до сучасності. За домовленістю з церковною владою організатори змогли використувати для свого заходу також приміщення святині. Завдяки богослужінню та ярмарку всім учасникам свята презентували українську традицію. Хто приїздив на свято фольклору – той не оминав старовинної церкви. Цього ж року на церковне свято – єдине, яке не було скасоване – приїхало дуже мало людей.

Відсутність концертної події показує ширший контекст українського питання на цій надбужанській території. Тут насправді бракує структур якоїсь української організації на додаток до православних парафій. Я свідомо пишу «якоїсь», бо це могло би бути Об'єднання українців у Польщі, Союз українців Підляшшя, а може – зовсім нова українська структура, яка займалася би суспільно-культурною діяльністю, як це робить Товариство любителів скансену матеріальної культури Холмщини і Підляшшя в Голі. ■

Тадей КАРАБОВИЧ
Фото надане автором

Перша така «Ватра»

Тогорічня ждыньска «Ватра» была таком самом «Лемківском ватром» як вшыткы попередні, але и чысто іншом од тых, котры скорше перешли до історії. Была першом «Лемківском ватром» в добі коронавіруса. В Бозі мам тиху надію, же го не сіяла медже людми. Маме дост старой біды, наших сварні и роздорів мам юж по самы ніздя, дыхати не є чым, адже тота коронувана біда най нас шыроким колесом оминят. Чом бы ся мала ку нам пхати, хыбаль знає, же в нашім гербі корони нїт, адже жаден Ковід-19 медже нас най не лізе. Думам, же часы серпа и молота давно юж минули, а іншых чужых знаків тіж нам не треба. Маме колесо и чугу и того ся тримайме, а... правда єст и медвід, але кед го виджу, то зразу в очах біліє мі сьнігами Сибіру, бо зо Сибіру більшіст жывыма не вертала. За шырокыма просторами нїгда-м не тужыл, жыти хочу лем медже нашыма горами, малы, але свої. До щесьця старчыт мі лем моя Лемковина, лем она єст моім *Fhaterlandom*, за великим и сьвятым *Heimatom* нїгда-м не тужыл.

Смотріл єм, што ся на «Ватрі» діє

О тогорічні ждыньскі «Ватрі» ріжні мож бесідувати. Кед час рахувати будеме од заложыня «Ватры», то была юж 38. «Лемківском ватром», але лем 31. в Ждыни. Тогорічня была першом в сьвіті «Лемківском ватром» онлайн (*online*). За тім вшыткім, што на ватряннім поли ся діяло, перши раз могли сме стежыти зо своїх хыж, бо в інтернеті был прями переказ образу и звуку. В добі коронавіруса вдяка Богу и організаторам за того, што єст, компютер підпал єм до телевізора и каждого дня смотріл єм, што ся на «Ватрі» творит. Перши раз брамы-м не перешол, а на «Ватрі» єм был. З хыжы-м не выходил, а вшытко-м віділ, правда, лем того, што мі показано. Свого-м дрона не мал, адже не міг єм там ци сям заздріти. Жена ся тішыла, бо-м того рока не накупил наруча книжок. Она жалувала зас лем того, же того рока не годна была си купити нового образа од знакомой маляркы зо Львова, яка што рока приїжджат на «Ватру». Потихіцькы ся вам призна-м, же книжкы-м скорше през інтернет си купил, но и не мусл єм їх по ватряннім поли волочыти. Люблю їх за то, же добра книжка ліпше и довше гріє, ніж наруча нашкіпаных буковых дров. Книжкы горят непалючым огньом, таким як Мойсеїв кряк, при них мож ся гріти не раз, а дуже разы.

Знає, я си тогорічню «Ватру» аджи хвалю, головні про едно. Того, што мене цікавило, міг єм си ишы раз обоздріти, ишы раз и ишы раз. Часом повторіням не было кінця, было з нима чысто так як в сьпіванці з том любовльом до шевця. Тепер никого не можна было заохочувати до жывших оплесків, публікы не было. Адже за то того рока од бісування руки не почервеніли мі. На тогорічні «Ватрі» бісували вшыткы, старчыло лем курсором попросити о повторіня. Правда, на жыво єст ліпше, бо товды часом засьпівають чысто іншу сьпіванку. Хыбаль не мушу ту бесідувати, же бракувало мі того як фрас, же не міг єм на свої уха почути, як ся наше людям подабат, ци на свої очы відіти той великой радости іншых любителів лемківської культури, тых, якы позерали на сцену, и тых, котры ходили по *Лемко Стрімі*. Бракувало мі и того, што найважніше єст на кожді «Ватрі», не міг єм стрінути родини, ближшых и дальшых знаємых, ци познати новых цікавых люди. Єдным словом, жаль

мі, же не міг єм почути магію традиційной „Ватры“, же не был єм в різнокольорові толпі шасливых люди, котры так як я не приїхали, прецін тепер не лем мене бракувало на ватряннім поли. Дуже Лемків приїжджат до Ждыні, жебы разом ся тішыти, до воли надыхати ся ей атмосфером, ци, як по сучасному ся бесідує, ладувати акумуляторы на цілий рік. Посмотрте, што то ся на тім сьвіті натворило, «Лемківска ватра» обышла ся без хмар ватрян. З неба ляло, а якже, што то за «Ватра» без дойджу. По ватрянных просторах лем служба «Ватры» ся крутила, наша молодіж служыла технічні и телевізійні екіпі, запрошеным гостям и нам домашнім ватрянам.

«Ватра» з новыма можливостями

Тепер речу о тім, што мня найбарже зацікавило на 38. «Лемківскі ватрі». Перша онлайн «Ватра» довела, же справді: *Не є того злого, што бы човекови на хосен не вышло*. Тогорічня вказала новы можливости, новы стежки, котрыма можеме на «Ватру» приходити.

Інтернетови переказ тогорічньої ждыньской «Ватры» зачал ся коротком ретроспекціом. Справджали, ци тямиме як нам даколи было на «Ватрах»? Думам, же нароком фільмик зо старых свят так змонтувано, же тот мікс з попередніх «Ватр» скінчыл ся сьпіванком, котра підповідат, же наша «Ватра» росне без коріня, же без насіня што рока сходит и все в липци ватряна гора прекрасні заквитат різноманітныма шатрами (того рока лем была порожня, но штож, маме переступни рік, котри од марця в короні парадую). Люде на нашу ждыньску «Ватру» каждого рока течут без прогону ріжныма быструмачіками, того рока коронавірус поставил ім таму. За то онлайн «Ватра» потекла си чысто новыма потічками, правда, єдны ансамблі так як што рока приїхали до Ждыні, а іншы лем кліп з выступів зняли и післали. Гнеска в добі інтернету шкода час тратити на описування того, што сами можете відіти. Кед ишы сте не были на тогорічні «Ватрі», идте за тым лінком (мотузком): youtube.com/watch?v=W4sJy39hfAs.

Хто нам радіст ніс?

Мене деякы ансамблі барз мило заскочыли тым, же жыючы далеко поза рідном Лемковином, памятают и дбают про ей красу. В новім *Fhaterlandi*

нашли такы місця, котры нагадуют материк. Не чудую ся *Ославянам*, же вказали нам місця мило лемківскым душам, Мокре єст прецін лемківске, маме го заразіцька за сусідньом гором. Правда, же не за єдном, але зо Ждыні нам до Мокрого близко. В ясыр взяли ня Лемкы з Гамерыкы, з ансамблю *На Лемковині* (18,50') и *Відгомін з Бескыдів* з Долин, адже з України (42,22'). Першы и другы нашли в себе місця, котры и мі запахи Лемковином. Они аджи там за кордоном свого народнього крою не стратили, прекрасні сьпівають и красні по лемківскы бесідуют. Мож было одчути, яку радіст дає ім сьпівання старых лемківскых сьпіванок. Од гамеріцкых Лемків можеме ся дуже навчыти, не забыли бесіды своїх предків, не втручают в ню тівко англицизмів, што мы польонізмів. Они мають чысто інший од нашого спосіб бытя, припоминают мі покоління моїх родичів, а часом аджи и ділів, за то так барз тепло зробило ся мі на серци.

Калина з Кальникова (58,22') свій выступ зачала презентацийом, то правдивий майстерштык, котрого тяжко буде дакому даколи побити. Кед за тот повыжший мотузок ишы раз зімате и наставите на годину 1:01,20 — вздрите и почувте *Лабірських Бетярів*, то хлопці з другой страны Бескыдів. Кус пізніжше, кед зас того дня заграли *Свидницкы Гелігонкаре* — выріс ім цікавий новий гелігонкар, найліпше буде кед сами на нього посмотрите (1.20,30').

Кус чысто іншым потічком приплыли до нас Руснаци з Дюрдьова зо Сербії (1.27,50'). Тарас Чапко вказал нам село, в котрім од кількасот років жыют переселенці з наших и словацкых Бескыдів. Там, де тепер жыют, не є гір, мають там всяди просто як на столі, але в їхнім храмі єст як в наших церковцях.

Землиця — крашой мому серцю не найду

Пак мал єм нагоду перши раз в жыттю з горы позерати на нашу землицю, з льоту дрона краще виглядат, пас єм душу красом Лемковины и сьпівом Юлії Дошны (1.48,00'). Чарувал голос, слова и образ, шыбувал єм понад горами як птах або по зелені луці плыл меандрами потічка. Справді, жаль мі той землиці, мойой хыжы, но бо правдом єст, же хоц бы-м на край сьвіта полетів — крашой мому серцю не найду. Перши ден тогорічньої «Ватры»

скінчыл ся гвонішньом стрічом з Анджейом Стасюком, котри зачудувал ня тым, же на стару Лемковину бы не приїхал.

Справді, тогорічня «Лемківска ватра» была таком самом як вшыткы дотеперішні, был час на ідло. Пані Анна подала аджи переписи на стародавнє наше ідло. Можете си їх одслухати, записати и спробувати того, што з великим смаком іли нашы предкы, што на кріпке здоровля ім ишло. На ті «Ватрі» прикрасы были тіж выставлены, лем ватряного інтернетового краму не было, а шкода. Думам, же за рік юж буде.

Другого дня (найдете го ту: youtube.com/watch?v=VN5cMkTxHU0) были стары бывальці ждыньской «Лемківской ватры», але были и премеры, о хоц бы *Барвінка* з Кракова (51,45'). Была то їх премера не лем ватряна, але и жыттьова. Краківскы малята міцно зачали, з притупом, адже ворожыт то, же далеко зайдут. Пак з зерна (або з высокої травы не єм істи) выскочыла *Кычерка* (1.01,14'), поздоровила нас и дала свій попис. Юж кінчу, на треті ден сами си посмотрте (youtube.com/watch?v=GQDZuv6iAco).

Ишли сме стежками Львова

На конец верну ишы до суботы, адже до другого дня «Ватры», спомну лем о лемках зо Львова, о *Молоді Лемківцині* (1.25,20'). Львів кус єм познал, потверджа-м, того міста не можна не любити. Мило мі было зас відіти тоты місця и мому серцю дороги. Цікаві зачали, з высокої зеленої горы, а пак раком вернули на Шевченківській проспект під памятник Тараса Шевченка. Не знал єм, же майштрували при ним Лемкы. Пак, минаючы памятник Федора друкаря, забрали нас до Епіфанія Дровняка (Никифора), котри задом обернул ся до подомініканьского барокового костела. Має високо двигнени палец лівой руки, так як мудрец з байкы Станіслава Лема *О трьох Електрицезах*, хыбаль хоче змусити нас до задумы. Маєстро сидіт си и весело позерат ци Федір до нього не приде в гости, а може смотрит на Успенську церков и вежу Корняка, або на храм св. Архистратига Михаїла, де Студиты одправляють. Справді, наша церков ся му барже сподала, а тым двигненым пальцьом бесідує: *Юж знам, як ей мам на папір перенести*. При памятнику Антонича ишы-м не был, може даколи ишы піду. Мило было мі почути, же они тіж тужат за ватряным польом и дойджу ся не боят. Обіцюют, же туга за „Ватром” до Ждыні за рік їх приведе, думам, же за запахом ватряного поля на піше зо Львова до Ждыні придут. Гнеска на львівску гору зо собом взяли вшытко, што ватрянам до щесьця треба, радісно заграли и засьпівали и фільм з того зняли, жебы и нас ним повеселити. На долині лем куцик и осел остали.

Адже не будме ани куциком, ани ослом, будме малыма кінми и остро берме ся до роботы (прецін найменший наш кін — то гуцул), товды ослячы уха напевно нам не выроснут. ■

Борис ЛЕМКІВСКИЙ

Історія

Перерваний політ

Був такий старий польський фільм про кохання льотчика. Доля героїв фільму сповнена драматизму, і не дивлячись на складні обставини, закохані хоч і не залишились разом, однак зберегли пам'ять про своє почуття на все життя. Герої ж нашої розповіді теж льотчики – молоді, гарні, амбітні і... закохані. Їх реальне життя варте не одного кіносценарію. Особливо, коли мова йде про сміливих льотчиків.

Такою льотчицею-асом була Марія Нестеренко (на фото). Хоча все могло скластися зовсім інакше. Марія народилась в серпні 1910 р. на Харківщині і за родинною традицією, опанувавши техніку художнього розпису на кераміці, пішла працювати на місцевий фаянсовий завод. Однак активна, талановита, непосидюча дівчина прагнула до більшого. Вона прагнула до неба.

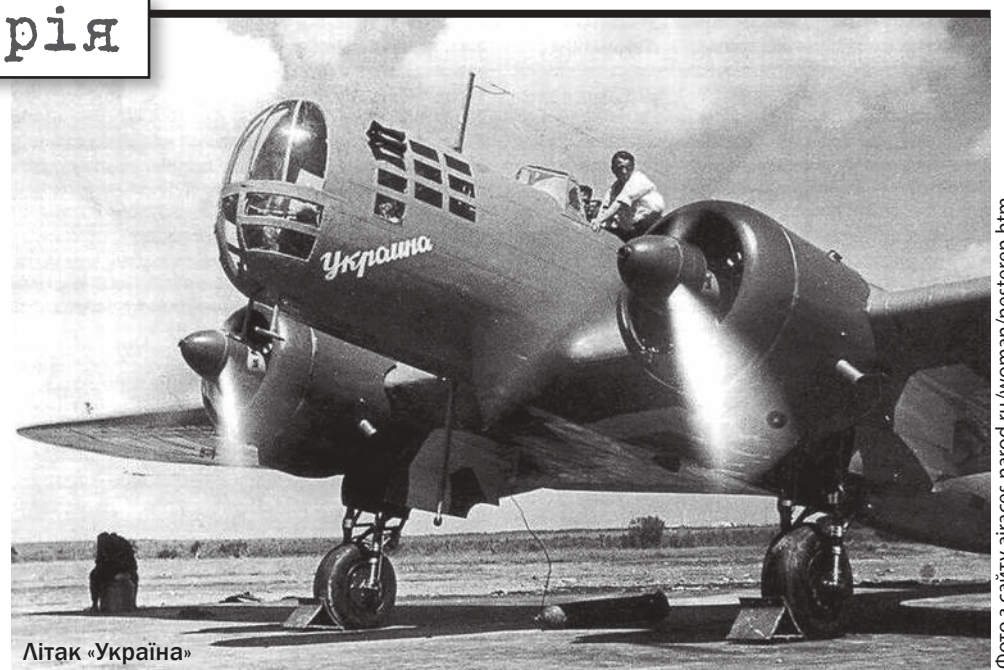
▲ Марія Нестеренко
Малюнок з календаря Українського інституту національної пам'яті за серпень 2020 року

І їй це вдалося. На початку 1930-х Марія Нестеренко закінчила Харківське авіаційне училище та Качинську військову школу льотчиків, стала пілотом-винишувачем. Молода льотчиця швидко завоювала авторитет у колег-чоловіків та зарекомендувала себе вправним пілотом, що не боїться труднощів.

В небі вона знайшла і кохання. Зірку радянської військової авіації – Павла Ричагова. Їх відносини тримались не тільки на безмежній любові, але й на взаємоповазі та підтримці. Так, коли Павла у 1938-му перевели на Далекий Схід, за ним не роздумуючи поїхала його кохана дружина Марія. Натомість, коли у 1940-му Марія Нестеренко готувалась до рекордного перельоту на чолі жіночого екіпажу – то головним інструктором та помічником тут виступив Павло Ричагов.

Підготовка до рекордного перельоту тривала не один місяць. І от нарешті 27 липня 1940 р. команда із трьох жінок на чолі із Марією Нестеренко вилетіла на військовому літаку ДБ-3 «Україна» за маршрутом Хабаровськ-Львів. Однак через складні погодні умови (грозовий фронт та обледеніння частин літака) кінцевої мети маршруту так і не було досягнуто. Загалом льотчиці знаходились у повітрі 22 години 30 хвилин, здолали близько 7000 кілометрів. Про цей переліт радянське керівництво воліло швидше забути. І замість обіцяних нагород, було проведено таємне розслідування.

Уже восени 1940-го Нестеренко в званні майора була призначена на по-

Літак «Україна»

Фото з сайту airaces.narod.ru/woman/nesteren.htm

саду заступника командира авіаполку особливого призначення. А 26 червня 1941 р. (на четвертий день німецько-радянської війни) Марію Нестеренко прямо на літному полі арештували. Її чоловіка – Павла Ричагова арештували на два дні раніше. На той час Ричагов був заступником Наркому Оборони СРСР по авіації та Начальником Головного управління ВПС (військово-повітряних сил). Звинувачення було стандартне – «зрада Батьківщини та антидержавна змова».

Павло Ричагов звісно не був зрадником чи головою якоїсь конспіративної антидержавної організації. Проте він по суті керував військово-повітряними силами СРСР, які були майже вщент знищені в перші ж дні німецько-радянської війни. Наймолодший очільник в історії радянських ВПС генерал-лейтенант (на момент призначення йому було 29 років) ще на початку червня 1941 р. особисто провів інспекцію дислокованих вздовж німецько-радянського кордону частин ВПС. Звісно він бачив всі порушення, що були на прикордонних аеродромах. Але жодних заходів щодо їх усунення вжито не було. За однією із версій дослідників, це стало безпосередньою причиною арешту Павла Ричагова.

Офіційне звинувачення Марії Нестеренко звучало наступним чином: «в неінформованні про державного злочинця Ричагова... будучи коханою дружиною Ричагова, не могла не знати про зрадницьку діяльність свого чоловіка». Під час допитів Марія витримала всі тортури і не підписала зізнання, на якому наполягали слідчі. Відмовлялась визнавати провину свою та чоловіка.

Тим часом війна набирала обертів і довго слідчі дії тривати не могли. Тому, відповідно до особистого наказу Народного комісара внутрішніх справ, генерального комісара державної безпеки – Лаврентія Берії 28 жовтня 1941 р. Марію Нестеренко, її чоловіка – Павла Ричагова та ще 20 особливо важливих «злочинців» (більшість із них належали до найвищого військового керівництва країни) розстріляли.

Політ молодих, талановитих, амбітних і закоханих льотчиків-асів був перерваний на самому злеті. Радянська тоталітарна машина не пробачала нікому. І не важливо, чи була людина насправді «зрадником держави», чи просто коханою дружиною підозрюваного у «зраді».

Стаття підготовлена за матеріалами архівів та інтернет-ресурсів.

Історичний календар

серпень

4 серпня 1854 року у Заньках на Чернігівщині народилася Марія Адасовська (1854–1934). Походила з родини козацької старшини, яка згодом отримала дворянський титул. Незважаючи на спротив батька та чоловіка, вона стала однією з найвідоміших українських театральних акторок. Знаюю як Марія Заньковецька.

1882-го, на запрошення Марка Кропивницького приєдналась до Театру корифеїв. Дебютувала на сцені в ролі Наталки із п'єси Івана Котляревського «Наталка-Полтавка». Марко Кропивницький був настільки зворушений грою Заньковецької, що після однієї з репетицій заплакав, зняв бірюзовий перстень і вдягнув їй на палець зі словами: «Заручаю тебе, Марусю, зі сценою, тепер мені є для кого писати драми».

10 серпня 1907 року у Нальчику (Росія) померла Марко Вовчок (1833–1907), справжнє ім'я Марія Олександрівна Вілінська, українська письменниця, перекладачка. Першим її чоловіком

був Опанас Маркевич, з яким познайомилась у 16-річному віці в Орлі (Росія). Там він відбував заслання за участь у діяльності Кирило-Мефодіївського товариства. Протягом 1851–1858 років родина мешкала у Чернігові, Києві, Немирові, завдяки чому Марія досконало вивчила життя, культуру та мову українського народу. «Та хіба це не диво, щоб росіянка перетворилася в українку, та такі повісті видала, що тобі, мій друже, довелося би впору!» – писав Пантелеймон Куліш у листі до Тараса Шевченка.

У своїх творах майстерно зображувала трагічну долю жінки-кріпачки. Основоположниця дитячої української прози. Творила під псевдонімом «Марко Вовчок». За однією з версій, псевдонім вигадав Пантелеймон Куліш, що у такий спосіб поєднав прізвище чоловіка Марії з її «вовчуватістю» у спілкуванні (була мовчазна і мало говорила).

14 серпня 1937 року за рішенням тодішнього радянського керівництва, потужним вибухом був частково зруйнований Михайлівський Золотоверхий монастир в Києві, збудований у 1108–1113 роках за князя Святополка Ізяславича.

Монастир було закрито ще в 1922-му. Руїнування його споруд (Золотоверхого собору, дзвіниці, монастир-

ських будівель) розпочалося в 1934-му, після повернення столиці Радянської України до Києва – задля розчистки місця під амбітний урядовий центр (дві гігантські споруди з колонами та 34-метровий пам'ятник Леніну посередині).

Археолог і мистецтвознавець Микола Макаренко (1877–1938) – єдиний з українських вчених, хто відмовився підписати акт знесення Михайлівського Золотоверхого монастиря – невдовзі був репресований саме за свою принциповість. Відтак на основі організованого владою «дослідження» отримали висновок, що собор збудований переважно у барокові часи, а не в XII столітті, а тому пам'ятка культури світового значення «не становить ні історичної, ні культурної, ані архітектурної цінності». Собор відновлено до 2000-річчя Різдва Христового в барокових формах XVIII століття.

18 серпня 1937 року у власній харківській квартирі співробітники НКВС (НКВС – Народний комісаріат внутрішніх справ) заарештували Майка (Михайла) Йогансена (1895–1937) – письменника, поета, перекладача, одного із засновників ВАПЛІТЕ (Вільна академія пролетарської літератури), а також літературного угруповання

«Гарт», редактора часопису «Літературний ярмарок».

Навколо Майка Йогансена гуртувалися талановиті митці – Юрій Яновський, Микола Бажан, Юрій Смолич, Василь Еллан-Блакитний. Близькі стосунки пов'язували його з Миколою Хвильовим та Володимиром Сосюрою. Дружба з Олександром Довженком зав'язалася зі спільного захоплення полюванням та рибалкою.

Майка Йогансена було звинувачено в «...участі в антирадянській націоналістичній організації, яка ставила своєю метою повалення радянської влади методами терору й збройного повстання, завербував чотири особи для участі в повстанні, погодився особисто взяти участь у виконанні теракції проти керівників компартії і радянського уряду».

На допитах письменник тримався гідно: «Я говорив, що Остап Вишня – ніякий не терорист, – свідчив Йогансен на допиті 16 жовтня 1937-го, – що саджають людей безневинних у тюрми. Я стверджував, що арешти українських письменників є результатом розгубленості й безсилля керівників партії і радянської влади».

Сторінку підготувала
Олена ГУМЕНЮК

Як і чому навчають студентів української філології в Познані

За даними Міністерства науки та вищої освіти Польщі, минулого року польські абітурієнти найчастіше серед напрямків навчання обирали інформатику та психологію. Проте перспективними можуть бути не лише популярні спеціальності, однією з особливо близьких та цікавих для українців є україністика.

У Польщі навчатися української на університетській лаві можна, зокрема, у Познані. Тут, в Університеті ім. Адама Міцкевича (УАМ), абітурієнти можуть вибрати три напрямки: «українська філологія», «українська філологія з англійською філологією» та «російська філологія з українською філологією». Запис на навчання на бакалавраті триває до 18 серпня, на магістратурі — до 22 вересня. В Інституті російської та української філології УАМ рідну для нас мову викладають з 1965 року, напрямок «російська філологія з українською філологією» існує з 1991-го, інші ж відкрилися не так давно — у 2014-му.

Про те, чого очікувати від навчання на україністичних спеціальностях, про сам навчальний процес, входження в мовну культуру та труднощі у вивченні української для поляків «Нашому слову» розповіла Тетяна Космеда — завідувачка кафедри україністики УАМ з 2011 року, доктор філологічних наук, титулярний професор.

Можна стати маркетологом або... священником

Ми не відслідковуємо спеціально працевлаштування наших випускників, але з багатьма підтримуємо контакт, з деякими випускниками я листуюся. Кожен пішов своєю дорогою. Один з наших колишніх студентів, наприклад, навчається на ксьондза в семінарії.

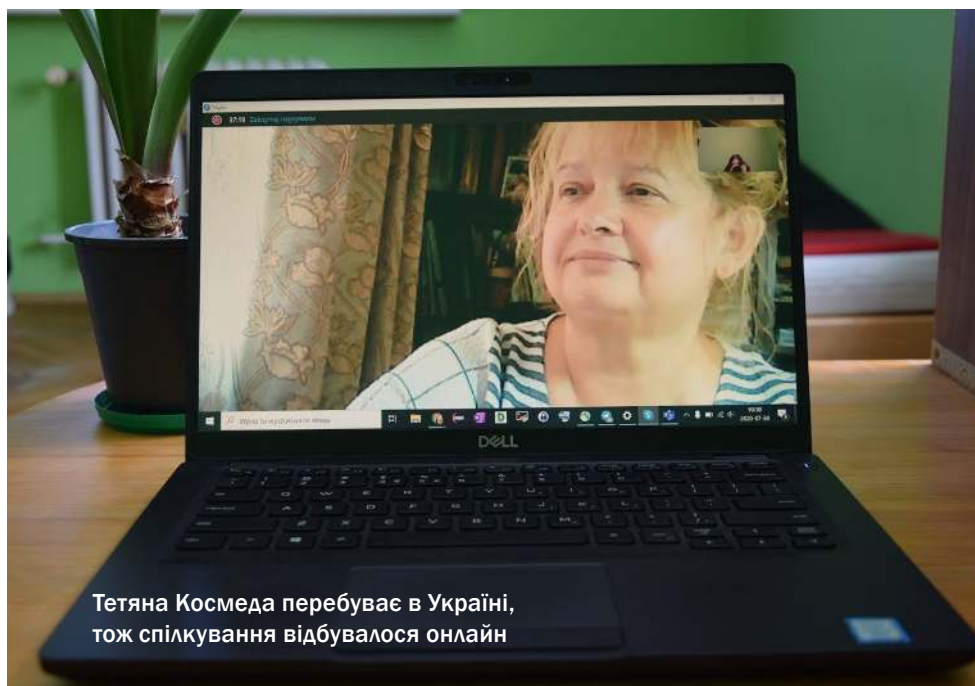
Сьогодні Польща активно розширює контакти з Україною. Як наслідок, потрібна більша кількість знавців української мови. Серед наших випускників є перекладачі, інколи навіть присяжні (тобто такі, які роблять легалізований переклад документів). Це хороша перспектива. Також можна здійснювати переклади і для приватних фірм. Ми пропонуємо низку навчальних дисциплін у такому напрямку і на бакалавраті, і в магістратурі.

Після навчання на відділенні україністики можна працювати в рекламних агентствах, стати літературним критиком, референтом, учителем української мови і літератури, редактором. Можна проводити лінгвістичні експертизи, що також дуже актуально сьогодні. Наприклад, це стосується мови ненависті, коли треба довести через суд, чи є в тексті образа. На сьогодні ми ще не читаємо спеціального курсу «Лінгвістична експертиза», але вважаю, що він на часі, тому пропонуватиму його введення.

Дехто з наших випускників іде в стюардеси та стюарди, і це також добре. Вони літають і в Україну та під час роботи використовують українську мову.

Інтереси учнів — на першому плані

Ми намагаємося зробити навчальний процес цікавим. Крім таких класичних курсів, як граматики української мови та історія української літератури, пропонуємо нові спецкурси. Говоримо зі студентами про мову медіа (медіалінгвістика), мовну гру, мову ненависті, емоційне забарвлення мови (лінгвоемоціонологія) тощо.

Тетяна Космеда перебуває в Україні, тож спілкування відбувалося онлайн

Зазначу також, що під час обрання студентами тем наукових досліджень, ми намагаємося йти їм назустріч. Був у нас студент, що цікавився козаками, — я йому запропонувала відповідну тему. Хтось цікавився постмодернізмом — дали йому тему щодо постмодернізму. Якщо інтереси учнів ставити на перший план, то їхнє зацікавлення зростає, тож наші випускники залюбки працюють, гарно захищають свої наукові роботи. Крім цього, ми спонукаємо кращих студентів і до друку в популярних наукових журналах.

Вивчати мову в мандрах

З 2015 року в нас проходить Міжнародний конкурс декламації української поезії. Аби взяти в ньому участь, учасники приїжджають не лише з Польщі, а й Болгарії, Німеччини, Сербії, Угорщини, Хорватії та інших країн. Дуже добре на таких конкурсах проявляють себе й наші студенти, які, до речі, завдяки таким подіям мають можливість значно розширити географічно коло свого спілкування українською мовою.

Співпрацюємо і з посольством України в Польщі. Його представники вже кілька років поспіль приїжджають до нас на Міжнародний конкурс української поезії, беруть участь в роботі журі, привозять подарунки для переможців.

Окрім того, маємо давні контакти з Львівським національним університетом ім. Івана Франка. Наших студентів 2-го курсу систематично приймають там для проходження навчальної практики. Організовуємо такі практичні заняття за бажанням і для студентів інших курсів. Всі залишаються задоволеними, адже перебування у Львові надзвичайно цікаве. Студенти мандрують, відвідують привабливі туристичні місця (як, наприклад, Тустань, що поблизу Львова), ходять до театрів, музеїв, галерей, слухають лекції, спілкуються з львівськими студентами і в процесі значно покращують своє мовлення.

Бути поляком на українській філології

До нас на навчання приїжджають випускники українських вишів, маємо й етнічних українців, які народилися та

виросли в Польщі. Звичайно, є і студенти-поляки, якими ми пишаємося. Наприклад, Анна Філіпак, яка дуже багато працювала над своєю українською. 2018 року вона посіла 1-ше місце на Міжнародному орфографічному конкурсі української мови, що багато років відбувається в Кракові. Завойовувала призові місця й на конкурсах української поезії, публікувалася в наукових журналах, а після закінчення університету отримала медаль «Кращий випускник УАМ».

Звичайно, на початку польським студентам важко, адже вони не знають навіть кирилиці. Утім вже через пів року студенти добре входять в мовну культуру. Фактично всі заняття ми проводимо українською мовою. Українською спілкуємося під час культурних заходів. Просимо студентів розмовляти з нами виключно українською навіть на перервах, що й дає відповідний ефект.

Зрозуміло, існують деякі труднощі засвоєння матеріалу через специфіку рідної мови. Наприклад, звуки «г» та «х»: їх полякам важко розрізнити, тому і «голод», і «холод» звучать практично однаково. Ще звук «ль»... оце «лялька» їм складно вимовити у зв'язку з впливом польської фонетики.

Але ми знаємо про такі «пастки», тому, звісно, пропонуємо спеціальні вправи, щоб студенти усвідомлювали, над чим треба працювати більше. У навчанні буває по-різному: хтось швидко усім оволодіває, а комусь потрібно більше часу, і його треба постійно виправляти.

Проблеми інколи створюють і міжмовні омоніми (однакові за написанням чи звучанням, але різні за сенсом слова). Наприклад, я люблю вживати слово «напевно». В українській воно виражає сумнів, а в польській навпаки — упевненість. Інколи студенти підходять до мене на перервах і кажуть: «Пані професор, ви вжили таке слово, а ви знаєте, що воно в польській мові означає?». Бувають цікаві казуси, але мені приємно, що студенти звертають на таке увагу.

Часто приходять на перервах зі своїми труднощами, причому з такими цікави-

ми питаннями, які пов'язані з історією мови, інколи навіть старослов'янської, що вплинула на розвиток української. Навчати таких допитливих студентів мені дуже приємно.

Розвиток і перспективи української в УАМ

На сьогодні в нас на другий курс перейшло близько двадцяти студентів, можливо, ще хтось підтягнеться, хто зуміє подолати свої попередні «хвости». На третій курс — п'ятнадцять.

Студентів у нас не так багато, як хотілося б. Усе-таки на російському відділенні їх більше: там кілька груп. Напевно, має значення відповідна традиція, адже російська мова належить до однієї із шести міжнародних мов, вона більш поширена, хоча б завдяки тому, що Росія має більше населення.

Ви знаєте, і в Україні не все так гаразд з функціонуванням української мови, і мене студенти часто запитують, чому так багато в Україні російськомовних. Зрозуміло, я пояснюю, що на це є історичні причини, і нам треба ще багато працювати, мати терпіння, щоб українська мова посіла своє справжнє місце. Я про це пишу у своїх наукових працях, про це йдеться й коли ми проводимо міжнародні конференції (в УАМ вони відбуваються раз на 4 роки). На ці конференції приходять і наші студенти. Вони чують відповіді на важливі питання, бо та чи інша доповідь обов'язково присвячена проблемі функціонування української мови, особливостям мовної політики, перспективі.

Хотіла б також наголосити, що до 2016 року наш інститут називався Інститутом російської філології, і не відразу було зрозуміло, що тут навчають також і української. Вважаю нашим великим досягненням те, що його вдалося перейменувати на Інститут російської та української філології.

З іншого боку, через те, що в нас небагато студентів, ми можемо застосовувати індивідуальний підхід, приділити кожному студенту більше часу, уваги.

Знайомство з українською культурою

Наша мета — занурити студентів в українську мовну культуру. Не просто навчити української мови, української літератури, але й загалом української лінгвокультури, щоб вони не відчували дискомфорту під час комунікації.

Ми для цього розробили гарні підручники, їх схвалюють і в Польщі, і в Україні. Це підручники з практичного курсу української мови (рівень «А» і «В»). Ці підручники містять абсолютно різні навчальні аспекти. Вони мають передусім комунікативну скерованість, містять багато матеріалу про українську культуру.

У бібліотеці Інституту є відділення української навчальної літератури й художньої літератури, де містяться і згадані підручники. У цього відділення є навіть, можна сказати, меценати — наші випускники. Наприклад, докторант Пшемислав Ліс-Маркевич, який дуже любить Україну, щороку туди їздить, привозить новинки української літератури і дарує нашій бібліотеці.

Ми спонукаємо студентів не лише вивчати українську мову, а й входити в українську культуру. Маємо навіть студента, який так полюбив Україну і її культуру, що купив бандуру і мріє навчитися на ній грати. ■

Аліна КУВАЛДІНА
Фото авторки статті

РЕЦЕНЗІЇ ТА ОГЛЯДИ

«Вулкан», драмедія. Режисер Роман Бондарчук, Україна, 106 хв., 2018.

На (не)милій Україні серед широкого степу

Здобутки українського сучасного кіно викликають суперечливі відчуття. Проте, якщо взяти до уваги кількість фільмів, які вийшли протягом останніх п'яти років, можна сміливо сказати, що це феномен, якого не було за всі роки незалежності.

В інтернеті можна знайти українські стрічки у добрій якості, а домашній кінореглянд — це чудовий варіант проведення літніх вечорів. Однією зі стрічок, що безперечно варто рекомендувати для такого перегляду, є «Вулкан» — перший повнометражний художній фільм Романа Бондарчука (режисера, автора документального кіно). Він об'їхав більше 40 кінофестивалів у світі, а сам режисер отримав за нього у 2019 році найвищу державну нагороду — Шевченківську премію.

«Це? Міраж. Хор із села, яке затопили в каховському морі. З'являється періодично то тут, то там. Степ, сонця багато, тому міражі».

Кому вони нада?

Коротко про сюжет фільму: Лукас, перекладач з Києва, веде в окупований Крим трьох, з першого погляду байдужих до справи, спостерігачів ОБСЄ. Місія має обстежити блокпости та митниці на кордоні з окупованою територією. Після візиту на дивну заправку серед степу двигун їхньої автівки глухне, Лукас неквапливо шукає допомоги, а тим часом позашляховик із пасажирами зникає.

Головний герой починає блукати херсонською провінцією, втрачає гроші і документи та згодом попадає «у гості» до Вови — ексцентричного дядька, колишнього директора рибкоколгоспу, а зараз фаната пошуку «скарбів» на місцях боїв Другої світової війни. Про це та все інше ми дізнаємося не надто швидко, стрічка пливе повільно, як вода у Каховському водосховищі.

Лукас: «Життя людини складається з 7-річних циклів. Якщо протягом циклу виконуєш завдання — усе в ньому складається. До 35 років ти маєш бути на вершині своїх можливостей». — Вова: «Ясно. Тобто ти замість вершини потрапив сюди».

Розбиті кавуни

Світ, змальований у стрічці, надзвичайно поетичний. Утім, треба мати на увазі, що це поезія сучасна, повна скреготів та абсурдів. Посохлі поля соняхів, недобудовані будинки, пам'ятник кавуну, сараї, вкриті політичними банерами, давні козацькі могили, сміттєзвалища та купи шин посеред битої дороги та всюдисуща військова техніка. Безперечно, кожен кадр у цьому фільмі добре продуманий, статичний, сценографія

та краєвиди — лаконічні, зате промовисті. Глядач має враження, що опинився у паралельній реальності, у своєрідній країні чудес, в якій не діють правила, де герої зависли між реальністю та маренням. Ми занурюємося в депресивний настрій місця, яке нікого не обходить, в якому не має ні зарплати, ні президента, ні поліції, зате є місцеві ватажки, змови та відсутність перспектив.

Деякі сцени просто «розривають», як та, з монологом старої матері Вови, що сидить на кріслі та розказує Лукасу із сильною суперечливістю мови тіла про своє життя:

«Мене тут земля тримає, вода тримає, і степи тримають, і дім. Я сама за них тримаюся. Якщо ти землю любиш, і земля тебе любить, то дає силу. А якщо у тебе є сила — ти щасливий».

Життя минає, а я ніхто

У ролі Вови виступив видатний український актор родом із Херсонщини Віктор Жданов (Старий із «Кіборгів», Кайдаш із «Спіймати Кайдаша»). Ця постать, хоч і другого плану, привертає особливу увагу своєю твердістю, але й непорадністю. І оскільки Лукас (звукорежисер та актор Сергій Степанський) — це з початку до кінця відносно анонімний персонаж, то доля характерного Вови, його відносини з матір'ю та гарною дочкою Марушкою є канвою, яка сплітає цілу історію.

Утім, той глухий кінець світу перестає бути таким тупиком, коли неочікувано мати Вови починає говорити гарною німецькою мовою, а дочка вивчає англійський акцент. Сам Вова, хоч спочатку ніщо на те не вказує, виявляється не таким і придурком із металошукачем у руці та абсурдною пристрасстю до зображення Статуї свободи.

Лукас: «Ти на Майдані був, на війні був, а тут всього боїшся». — Вова: «Майдан там, війна там... а тут: дике поле».

Ви просто не хочете жити чесно

Окрім візуальної складової особливу увагу варто приділити діалогам. Вони влучні, в них не відчувається наївності чи пафос. Розмови розкривають долі неоднозначних героїв, але залишають теж недомовки. Загалом стрічка може розглядатись на багатьох рівнях. Один із них — це універсальна історія певних людей, які живуть у своєрідних обставинах, трохи знеохочуються, трохи шукають, закохуються та переживають розчарування. «Вулкан» — це також розповідь про інше обличчя охопленої війною держави, яка зосереджена на головній меті — втратити з поля зору інші гарячі проблеми: занепад певних регіонів та суспільства, яке у них проживає.

«Вулкан» показує, як тут панують дрібні бандити при повному сприянні «правоохоронців». Як поліція приходить по «благодійну допомогу» або очікує «добровільної пожертви», а під час заходів на честь хлопців, які йдуть до армії, ведеться збірка на їхнє військове обладнання.

«Благодійність — це невичерпна риса українського народу. Хлопцям потрібні бронешилети, щоб зберегти їх для наших дівчат!».

Пливе човен

У тій стрічці є і картаті сумочки, і квашені помідори, і ванни у саду, там багато правди, абсурдів і людських драм — а також класна музика етногурту «ДахаБраха». Деякі критики дорікають, що «Вулкан» має небагато спільного зі справжнім образом Херсонщини, але цього разу правда, здається, на боці авторів: це художнє кіно, а не документальне. Та й навіряд чи можуть помилятися народжені та виховані на Херсонщині режисер та один із головних героїв стрічки. ■

Кася КОМАР-МАЦИНСЬКА

«Błogosławiony Emilian Kowcz – proboszcz Majdanka», Lublin: Gaudium, 2020. – 202 s.

«Любов'ю перемагати ненависть...»

Книга, що вийшла нещодавно у люблінському архієпархіальному видавництві «Gaudium», підготовлена на основі української книжки, яка з'явилася у 2017 році у Києві під назвою «Ковчег отця Ковча» авторства Олега Крука.

Певно, кожному з нас неодноразово доводилося читати історії про святих, блаженних чи мучеників в історії церкви. Часом про деякого можемо почути на недільній проповіді, з історій знайомих, кіно чи інтернету. Дивлячись з практичної точки зору життя і потреб сучасного світу, святи/мученики/блаженні здаються нам якимись дидактами, незвичними та незрозумілими. До того ж, якщо подібна постать належить до історії далекого минулого, то можемо й

не завжди повірити у її існування або ж ставити під сумнів її діяльність. Проте у кожній історичній епосі знаходилися подвижники, які, незважаючи на історичні, політичні та економічні чинники, проголошували світу слово Христа і вчили своїм прикладом — як бути гідним християнином та людиною.

Серед таких постатей минулого століття є блаженний Омелян Ковч, якому присвячена вищезгадана книга. До початку 90-х років його діяльність була майже невідомою, та й навіряд чи у часи Радянського Союзу хтось зміг би популяризувати його діяльність, зважаючи на те, що греко-католицька церква знаходилася у підпіллі.

Книга про пароху Майданека має цікаву структуру. Текст поданий не суцільно, а розділений на багато коротких оповідань, водночас він не втрачає хронологічної послідовності та змістової єдності. Кожна міні-історія розповідає про ту чи іншу подію з життя священника, вказує місця його перебування, служіння. З перших історій можна дізнатися про родину, у якій зростав Омелян Ковч, де плекалися християнські цінності, що вчили щоденній допомозі ближньому, виконання християнських обов'язків. Можемо припустити, що значний вплив на Омеляна мав його батько Григорій, який також був греко-католицьким священником. Окрім цього, описано діяльність родини Ковчів у лавах Української Галицької Армії (УГА), де Омелян з батьком були капеланами, а брат Євстахій — військовим.

Після призначення о. Ковча парохом перемишлянської парафії, він, як і раніше, поєднував душпастирську діяльність із потужною громадською активністю. Був засновником Народного

дому, читальні товариства «Просвіта», всесторонньо допомагав тим, хто був у потребі, незважаючи на те, якого віросповідання чи поглядів людина. Допомогав вдовам і сиротам польських військових, яких вивезено до Сибіру, рятував євреїв від нацистів, охрещував їх з надією не тільки на фізичне, а й духовне спасіння для них. Попри заборони і погрози окупаційної влади, відвідував євреїв у гетто і, як наслідок, був заарештований. В нелюдських умовах, зносячи тяжкі тортури, завжди знаходив теплі слова втіхи для інших, а своє перебування у концентраційному таборі вважав даром Бога. Власне, саме цей момент у діяльності блаженного викликає велике захоплення і водночас нерозуміння. Маючи шанс вибратися з цього «пекла, створеного людиною на землі», він залишається, відчуваючи там своє покликання та щиро дякуючи Богу за таку можливість. Захищає людей, незважаючи на наслідки, які можуть його спіткати, та проводить свою душпастирську діяльність до останніх сил. До глибини душі вражає його послання, в якому він просить про молитву за катів, бажаючи, таким чином, охоронити людство від поглиблення ненависті та нещасття. Отець Омелян до кінця свого життя, незалежно від умов та викликів, залишався послідовним у своїй діяльності, яка опиралася на повагу та любов до ближнього.

Варто підсумувати, що книга є не просто сухим викладенням фактів, пов'язаних з життям отця Ковча та історичними подіями, які вирували в той час. У біографічну лінію ретельно вплетені роздуми та погляди сучасних людей на постать блаженного. Часто такі ремарки дають пояснення або під-

штовхують до глибшого роздумування над актуальністю діяльності о. Омеляна, яка може бути для сучасної людини не завжди зрозуміла. Це історія про отця, в основі душпастирської діяльності якого було руйнування найбільш стійких національних стереотипів. Він навчав людей жити згідно Божих правд, не порушуючи людських прав інших, незалежно від національної, релігійної чи політичної ідентичності. Навчав парафіян, не дивлячись на те, чи це були поляки, євреї чи українці. Показував своїм прикладом, що немає гірших чи кращих, усі ми рівні перед Богом, а прощення допомагає нам у кожній людині бачити Христа. У немислимо важких умовах, коли кожен день є стражданням і боротьбою, зміг виявити найвищу людську чесноту — здатність жертвувати собою заради інших, захищати скривджених, підніматися над стереотипами і бар'єрами, що розділяють, і доводити кожному своїм вчинком, що любов'ю можна подолати ненависть і будь-які кордони. Жив на землях, де поруч мешкали поляки, українці та євреї. Попри труднощі двох воєн, змін влади, переслідування то радянським, то нацистським урядом, для кожної із цих націй Омелян Ковч залишився символом справжньої Людини, прикладом для наслідування у сучасному суспільстві, яке і надалі бореться зі стереотипами та проблемами минулого. Ковч подає нам приклад ангельського погляду на людину, на міжлюдські, міжнаціональні, міжрелігійні відносини. Зараз нам дуже важливо опиратися на такі постаті, як о. Ковч, які є прикладом толерантності та порозуміння між людьми. ■

Оксана БАСАРАБА

Відійшли...

18 липня на 93-му році життя упокоїлася

† Ольга Омелян

дівоче прізвище Прядько.

Народилася 18 травня 1927 року в селі Журавці на Равщині (тепер Томашівщина). В рамках злочинної акції «Вісла» переселена разом із сім'єю в село Єзоровське біля озера Голдапіво (поряд з Круклянками, повіт Гіжицько). З 1947 року працювала помічницею на кухні в ресторані «Лучанка» в Гіжицьку. На підставі доносу у 1948 році заарештована працівниками повітового Управління громадської безпеки (PUBP) у Венгожеві, потім її тримали у воеводському Управлінні громадської безпеки в Ольштині.

Скрізь вона піддавалася тортурам. Акт звинувачення закидав їй допомогу членам Української повстанської армії: прання білизни, готування їжі, збирання харчів. Також вона була зв'язковою. У тому ж році Військовий районний суд в Ольштині засудив її на 10 років ув'язнення. Внесена нею скарга на цей вирок до Найвищого військового суду не була взята до уваги.

У 1953 році Ольга Омелян була амнестована та звільнена з в'язниці у Фордоні. Після цього вона оселилася в Круклянках та вийшла заміж за Мирослава Омеляна, сибіряка та явощняка. Разом вони оселилися в Загаях, гміна Лельково, де вона і працювала в місцевому осередку здоров'я. Бл.п. Ольга Омелян була останньою членкинею лельківського кружка Спілки українських політв'язнів сталінського періоду (СУСП). Була теж постійною читачкою «Нашого слова». Мала трьох дітей: Івана, Анну та Ірину. Висловлюємо їм глибокі слова співчуття. Похоронний обряд в церкві св. Юрія в Лелькові та на цвинтарі в Глембоцьку, де похоронений її чоловік Мирослав та його батьки, відправив отець митрат Іван Лайкіш, парох Гурова-Главецького та Лелькова.

Нехай Тобі, Ольго, чужа вармінська земля буде пухом.

Вічна Тобі пам'ять!

*Колишній голова лельківського кружка СУСП
Андрій Ожеховський з дружиною Анною*

1 серпня відійшов у вічність
вірний син України родом з Лемківщини —

† Андрій Підлипчак

Це велика втрата для нашої церкви і народу.

Від імені зеленогірських гуртків
Об'єднання лемків і Об'єднання українців
у Польщі та від імені церковної громади
передаю слова співчуття

**дружині Покійного, його діточкам, внукам,
сестрам, братам і всій родині.**

Не забуваймо Покійного в своїх молитвах.

*Голова гуртка ОУП у Зеленій Горі
Василь Шляхтич*

Управи відділу та гуртка в Кошаліні
Об'єднання українців у Польщі
запрошують на
XIV ЗУСТРІЧ КУЛЬТУР — КОШАЛІН 2020,
яка відбудеться
12 вересня 2020 року (субота) о 16.00.
Площа перед ратушею — Кошалін
(Rynek Staromiejski, Koszalin — scena City Box)

На заході будуть представлені українська, німецька, російська та кашубська культури.

Зірка концерту:

«ГОРПИНА» (український гурт із Ольштина)

Будуть також страви нацменшин та ігри для дітей!

Вхід вільний!

Співорганізатори:

Центр культури «СК 105»;

Музей в Кошаліні;

Німецьке суспільно-культурне товариство «Pomerania» в Кошаліні;

Навчально-інтеграційний фонд «Freida» (ромська меншина в Кошаліні);

Відділ Кашубсько-Поморського об'єднання в Кошаліні;

Управління доріг та транспорту в Кошаліні;

Управління спортивними об'єктами в Кошаліні.

Спонсори:

Ad. Media Consulting;

Управління гміни міста Кошаліна (співфінансування у формі дотації);

Західнопоморське воєводство (співфінансування з бюджету).

Розклад цьогорічних відвідин українських мість Любачівщини:

22.08.2020 (субота)

11.00 — літургія в церкві в Тарайні, офієля — панахида на цвинтарі біля пам'ятника (у десяти річницю його встановлення). Якщо буде бажання, о. Іван Таранакій цього дня відслужить також панахиду у Жукові та Новому Селі.

23.08.2020 (неділя)

10.00 — панахида на цвинтарі у Старому Люблінні.

11.00 — літургія в церкві в Новому Люблінні, офієля — панахида на місцевому кладовищі.

29.08.2020 (субота)

8.00 — панахида на цвинтарі у Верхраті.

10.00 — панахида на могилі у Монастирі.

12.00 — літургія біля каплички на Бучині.

Організатори закликають відвідувати ці історичні місця та зберігати пам'ять про українську спадщину цього регіону, а також нагадують про обов'язок дотримуватися санітарного режиму під час зустрічі. Через обмеження, пов'язані з пандемією, у цьому році на заходах не буде представників товариства «Любачівщина» зі Львова — тим важливішою є небайдужість та присутність українців, які проживають у Польщі.

Пожертви на ремонт церкви в Новому Люблінні можна надіслати на банківський рахунок:
**Zgromadzenie Sióstr Służebnic NPM
Prakowce 231, 37-700 Przemyśl
91 8642 1155 2015 1500 7766 0004**

На даний момент на рахунок є 5500 злотих, плануються наступні етапи реставрації інтер'єру святині. Усіх охочих просимо надіслати кошти з довівкою «cerkiew w Nowym Lublinie».

Дорогі земляки, пишу кілька слів до вас у справі відновлення української церкви в селі Королик-Волоський на Лемківщині. Читав я про цей проєкт на сторінках «Нашого слова» кілька років тому. Наш покійний батько Іван Кухта народився у цьому селі і молодим хлопцем ходив на відправи до цієї церкви. Після війни він одержав знімок з церкви, котру вже покинули. Якщо ви маєте інформацію щодо організаційного комітету цієї відбудови, прошу, вишліть мені деталі, за що я буду вам дуже вдячний.

Михайло Кухта

Від редакції: листи у цій справі просимо керувати на нашу адресу, ми перешлемо на адресу пана Михайла.

ВІТАЄМО ВЕЛИКОГО ЮВІЛЯРА!

Володимирові Ярмолівичу

з Ольштина
виповнилося 100 років.

100-ЛІТТЯ

Достойний Ювіляре, міцного Вам здоров'я і молодості у душі, щоб українська пісня зігрівала Вас, неначе вогнище з рідної Волині.

Не лічити Вам років,
а щоденно радіти кожній миті життя.

Цього щиро бажають Вам, дорогий Ювіляре,
від імені української громади —
Об'єднання українців у Польщі
та редакція «Наше слово»

*Не журіться, любі, що літа минають,
Що у вас волосся посріблилось вмиг,
Виросли вже діти і ростуть онуки,
За якими серденько болить.
Дорогі і рідні, проживіть і 200 літ,
Хай вам усміхнеться веселковий світ,
Хай Вас обминає горе і біда,
А душа хай буде вічно молода!*

60-ЛІТТЯ

Ірені й Іванові Довжицьким

з нагоди 60-ї річниці одруження
найкращі побажання складають
діти, онуки і правнуки

11-12 вересня в Перемишлі в Українському домі відбудеться II Міжнародна наукова конференція **«Українці та їхні сусіди впродовж століть: політика, економіка, релігія, культура і повсякденне життя»**.

Детальну програму дивіться на сайті «Нашого слова».

Організатор — Українське історичне товариство у Польщі

Наше Слово

Adres: Redakcja "Nasze Słowo", ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa, tel.: prenumerata i reklama — tel./fax 22 677-88-10, redaktor naczelny — 22 677-88-11, sekretarz redakcji — 22 677-84-46, redakcja — 22 677-84-45.

E-mail: redakcja@nasze-slowo.pl, prenumerata@nasze-slowo.pl, ogloszenia@nasze-slowo.pl

Internet: www.nasze-slowo.pl

Kolegium Redakcyjne: Khrystyna Zanyk, Piotr Tyma, Paweł Łoza, Tetiana Daniuchenko, Anastazja Krawczuk, Daryna Popil.

Zespół redakcyjny: redaktor naczelny — Khrystyna Zanyk, zastępca redaktora naczelnego — Paweł Łoza, sekretarz — Tetiana Daniuchenko, redaktorzy — Igor Szerba (Warszawa), Anna Winnicka (Koszalin), Grzegorz Spodarek (Kętrzyn), Katarzyna Komar-Macyńska (Przemyśl), redaktor stylistyczny — Olga Rusina, redaktor techniczny — Olga Michaluk, prenumerata, reklama — Lesia Korostelewycz.

Współpracownicy: Stefan Migus (Olsztyn), Janusz Bakunowicz (Bielsk Podlaski), Anastazja Krawczuk (Warszawa), Anastasija Kanarska (Lwów), Piotr Andrusieczko (Poznań, Kijów), Olesia Gieral (Lublin), Bogdan Tchórz (Górowo Iławeckie), Ludmiła Łabowicz (Białystok), Oksana Kulczewycz (Legnica), Igor Isajew (Warszawa), Jerzy Gawryluk (Bielsk Podlaski), Mikołaj Pipka (Przemyśl), Olena Humeniuk (Kijów), Kateryna Semchuk (Kijów), Adam Wiewiórka (Legnica), Daryna Popil (Warszawa), Oleksandra Iwaniuk (Warszawa).

Wydawca: Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7 03-614 Warszawa, tel.: 22 679-96-77, 677-88-05 (sekretariat), 22 677-88-06 (sekretarz Zarządu Głównego), fax: 22 679-96-95,

E-mail: zuwp@post.pl, sekretariat@ukraina.com.pl,

Internet: http://www.oup.ukraina.com.pl

Fotokład: Redakcja „Nasze Słowo”

Druk: Drukarnia „Efekt”. Nakład 2700 egz.

Pismo dofinansowano ze środków dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji Związku Ukraińców w Polsce Z.G., ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa

Konto bankowe dla wpłat w PLN, EURO, CAD:

47 1160 2202 0000 0000 5515 6292

IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196

BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX

Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa

Konto bankowe dla wpłat tylko w USD:

IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196

BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX

Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa

Poglądy autorów publikacji nie zawsze są zbieżne z poglądami redakcji.

Za wiarygodność faktów odpowiadają autorzy.

Redakcja nie zwraca tekstów nie zamówionych oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania i zmiany tytułów. Koresponduje z czytelnikami tylko na łamach tygodnika.

Rozpowszechnianie materiałów z „Naszego Słowa” wyłącznie za zgodą redakcji.

Za treść ogłoszeń i reklam redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

„Nasze Słowo” dostępne jest w oddziałach Poczty Polskiej, w kioskach RUCH-u, w wybranych EMPIK-ach oraz w wydaniu internetowym www.eprasa.pl/news/nasze-slowo.

Prenumerata realizowana przez RUCH S.A.:

Zamówienia na prenumeratę można składać bezpośrednio na stronie www.prenumerata.ruch.com.pl

Ewentualne pytania prosimy kierować na adres e-mail: prenumerata@ruch.com.pl lub kontaktując się z Centrum Obsługi Klienta „RUCH” pod numerami: 22 693 70 00 lub 801 800 803 — czynne w dni robocze w godzinach 7⁰⁰ — 17⁰⁰.